

Σημειώσεις ΕΑΝΔΑ
(Γενικό Ποινικό Δίκαιο)

Η διάκριση των ποινών:

Οι ποινές διακρίνονται **α)** σε κύριες και **β)** σε παρεπόμενες.

Κύριες είναι οι ποινές που επιβάλλονται αυτοτελώς από το Δικαστήριο , ενώ παρεπόμενες είναι ποινές που συνοδεύουν και συμπληρώνουν τις κύριες όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο από το Δικαστήριο.

Οι κύριες ποινές είναι : 1) οι στερητικές της ελευθερίας ποινές , 2) οι ποινές σε χρήμα και 3) οι ποινές παροχής κοινωφελούς εργασίας.

Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές εμπεριέχονται στο άρθρο 51 ΠΚ και είναι α) κάθειρξη , β) φυλάκιση και γ) περιορισμός σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων.

Η ποινή της καθείρξεως , κατοχυρώνεται στο αρθρ 52. Διακρίνεται σε ισόβια κάθειρξη και σε πρόσκαιρη. Πρόσκαιρη ονομάζεται η κάθειρξη που έχει διάρκεια 5 **έως 20 έτη** (βλ αρθρ 52 νέου νόμου 5090/2024).

Η ποινή της φυλακίσεως κατοχυρώνεται στο αρθρ 53. Η διάρκειά της κυμαίνεται από 10 ημέρες μέχρι 5 έτη.

Οι ποινές σε χρήμα είναι :

αρθρ 57 του ΠΚ (νέου νόμου 5090/2024)

ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΕΣ ΠΟΙΝΕΣ :

Είναι συγκεκριμένες ποινές που προβλέπει σε συγκεκριμένα άρθρα ο ποινικός κώδικας.

1) Η αποστέρηση θέσεων και αξιωμάτων αρθρ 59 και 60 ΠΚ

Η ως άνω παρεπόμενη ποινή , σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Νέου ποινικού κώδικα 1/7/2019 προβλέπει ως παρεπόμενη ποινή ΜΟΝΟ για τα κακούργηματα. Συνεπώς για να επιβληθεί θα πρέπει υποχρεωτικά να έχει επιβληθεί ως κύρια ποινή κάθειρξη (κακούργημα) για τον κατηγορούμενο .

2) Απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος

Κατοχυρώνεται στο αρθρ 65 και μπορεί να επιβληθεί από το Δικαστήριο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες καταδικασθεί κάποιος για κακούργημα ή

πλημμέλημα που διαπράχθηκε με βαριά παράβαση των καθηκόντων επαγγέλματος.

3) Η αφαίρεση άδειας οδήγησης (άρθρο 66). Για την επιβολή της απαιτείται το τελεσθέν έγκλημα να έχει άμεση σχέση με την οδήγηση ή την εκμετάλλευση μεταφορικού μέσου και να έχει επιβληθεί κύρια ποινή στον δράστη στερητική της ελευθερίας τουλάχιστον έξι μηνών.

4) Η δημοσίευση της καταδικαστικής απόφασης (άρθρο 67)

Σύμφωνα με το αρθρ 67 το Δικαστήριο , έχει τη δυνατότητα ως παρεπόμενο μέτρο να επιβάλει τη δημοσίευση καταδικαστικής απόφασης , αν κρίνει πως κάτι τέτοιο επιβάλλει «το δημόσιο συμφέρον».

5) Δήμευση των εργαλείων (αρθρ 68) ή προϊόντων του εγκλήματος (instroumentavelproductscleris).

Μέσω της δήμευσης τα εργαλεία ή τα προϊόντα του εγκλήματος , περιέρχονται στην κυριότητα του Δημοσίου.

Το έγκλημα

Άρθρο 14 παρ 1 ΠΚ.

« έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή σε εκείνον που την τέλεσε ,η οποία τιμωρείται από τον νόμο».

Τα 4 στοιχεία του εγκλήματος.

Τα τέσσερα βασικά στοιχεία του εγκλήματος είναι **1) η πράξη, 2) το άδικο 3) το καταλογιστό και 4) η νομοθετική πρόβλεψη.**

Φυσικά το κυριότερο στοιχείο είναι η πράξη , υπό την έννοια πως θα πρέπει υποχρεωτικά να προηγείται των λοιπών στοιχείων. Έγκλημα χωρίς πράξη δηλαδή εξωτερίκευση των ενεργειών του ώστε να καταστούν αυτές αντιληπτές στο κοινωνικό σύνολο δεν νοείται!

ΚΑΝΕΝΑΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΘΕΙ ΓΙΑ ΤΟ ΦΡΟΝΗΜΑ ΤΟΥ (ήτοι για τις εσωτερικές του πεποιθήσεις και ιδέες) , εκτός φυσικά αν αυτό εξωτερικευθεί με πράξεις.

Η έννοια της πράξης:

Θα πρέπει ωστόσο να καταστεί σαφές πως με την έννοια της πράξης δεν νοούνται μόνο οι ενέργειες των προσώπων **αλλά και οι παραλείψεις**

αυτών, βλ αρθρ 14 παρ 2 του ΠΚ . «Στις διατάξεις των ποινικών νόμων , ο όρος πράξη περιλαμβάνει και τις παραλείψεις» .

Συμπερασματικά λοιπόν, για την ύπαρξη του εγκλήματος θα πρέπει αρχικά να υπάρξει πράξη (ενέργεια ή παράλειψη).

Η Πράξη στο ποινικό δίκαιο:

Οι μη πράξεις

1)Ενέργειες ζώων και φυσικά φαινόμενα .

Οι ενέργειες των ζώων και τα φυσικά φαινόμενα (βροχές, άνεμοι , χαλάζι κτλ) δεν μπορούν να θεωρηθούν ως πράξεις και κατ επέκταση δεν ενδιαφέρουν ποινικά ακόμα και αν προσβάλουν αγαθά που προστατεύονται από το δίκαιο (ζωή , σωματική ακεραιότητα , υγεία κτλ).

2) Τα εσωτερικά γεγονότα.

Δεν συνιστούν «πράξη» και επομένως είναι αδιάφορα για το ποινικό δίκαιο τα εσωτερικά γεγονότα. Εσωτερικά, ονομάζονται τα γεγονότα που διαδραματίζονται στον εσωτερικό κόσμο των ανθρώπων, ήτοι οι ιδέες τους, τα φρονήματά τους , οι πεποιθήσεις τους.

3) Η ακαταμάχητη σωματική βία (vis absoluta)

Δεν αποτελούν πράξεις που να επιφέρουν ποινικό κολασμό, οι ενέργειες που να γίνονται από ανθρώπους, οι οποίες όμως αποτελούν προϊόν απροσπέλαστης , ακαταμάχητης βίας. Πχ Αν ο Α έχει αλυσοδεμένους τους Β και Γ και με το χέρι του Β προκαλεί μώλωπες στο πρόσωπο του Γ, τότε η ενέργεια του Β (αφού είναι το δικό του χέρι που προκαλεί τη σωματική βλάβη στον Γ) ΔΕΝ μπορεί να θεωρηθεί ως πράξη από πλευράς του Β, αφού ουσιαστικά το χέρι του ελέγχεται από τον Α. Μόνο ο Α πράττει.

Αντίθετα, στις περιπτώσεις της ψυχολογικής βίας (vis compulsiva), υπάρχει πράξη διότι ναι μεν αρχικά ο εξαναγκαζόμενος δεν έχει βούληση να πράξει παράνομα, όμως τελικώς η βούληση του «κάμπτεται» εξαιτίας της απειλής .

4) Δεν συνιστούν πράξη οι ενέργειες που γίνονται χωρίς συνείδηση (απάλειψη συνείδησης).

Περιπτώσεις απάλειψης της συνείδησης , είναι οι περιπτώσεις κατά τις οποίες το άτομο πράττει μεν αλλά χωρίς ούτε να θέλει αλλά ούτε και να γνωρίζει ότι πράττει. Κλασικές περιπτώσεις, είναι αυτές της υπνοβασίας, της λιποθυμίας , της επιληπτικής κρίσης και της νάρκωσης. Η δικαιολογητική βάση στις ως άνω ενέργειες που τις διακρίνουν από τις πράξεις που ενδιαφέρουν ποινικά και ως

Εκ τούτου επιφέρουν τον ποινικό κολασμό είναι ότι ο δρών στην πραγματικότητα δεν έχει καμία συνείδηση των πραττομένων του .

5) Τέλος , ΔΕΝ συνιστούν πράξεις οι συμπεριφορές των νηπίων , ήτοι ατόμων κάτω των οκτώ ετών.

Η παράλειψη στην ανθρώπινη συμπεριφορά

Σύμφωνα με το αρθρ 14 παρ 2 του ΠΚ, στον όρο πράξη , περιλαμβάνονται και οι παραλείψεις .

Πράξη = θετική ενέργεια αλλά και αποθετική συμπεριφορά , ήτοι αποχή από συγκεκριμένη ενέργεια. Ορισμένες φορές και η αποχή από συγκεκριμένη συμπεριφορά μπορεί να είναι αξιόποινη.

Και η παράλειψη διέπεται από τα βασικά στοιχεία της πράξης , υπό την έννοια, πως νοείται ως τέτοια μόνο άμα προέρχεται από άνθρωπο και επιπλέον θα πρέπει να έχει και αυτή το απαραίτητο στοιχείο της εξωτερίκευσης. Θα πρέπει να καταστεί αντιληπτή στον εξωτερικό κόσμο. Φυσικά οφείλει να έχει και κάποιο σημαντικό κοινωνικό ενδιαφέρον.

Οι προϋποθέσεις της παράλειψης για την επέλευση της απαραίτητης εξωτερίκευσης είναι δύο:

1) να υπάρχει αντικειμενική δυνατότητα πράξεως του ανθρώπου που παραλείπει.

2) να υπάρχει γνώση της ανάγκης για ενέργεια.

Τα εγκλήματα της παράλειψης

Διακρίνονται σε δύο πολύ μεγάλες κατηγορίες , **α)** στα εγκλήματα γνήσιας παράλειψης και **β)** στα εγκλήματα μη γνήσιας παράλειψης.

A) Στα εγκλήματα γνήσιας παράλειψης , ο ίδιος ο πυρήνας της αντικειμενικής τους υπόστασης (δηλαδή, η ίδια η εγκληματική συμπεριφορά), στοιχειοθετείται από την παράλειψη! Στα εγκλήματα αυτά , ο ίδιος ο νόμος (δηλαδή το συγκεκριμένο έγκλημα , ορίζουν την παράλειψη ως στοιχείο της αντικειμενικής τους υπόστασης .Επομένως **αν δεν υπάρχει παράλειψη ,δεν υπάρχει και έγκλημα!** Τέτοια εγκλήματα είναι, πχ αυτό του αρθρ 307 του ΠΚ «παράλειψη προσφοράς βοήθειας».

B) Αντίθετα , όσον αφορά τα εγκλήματα μη γνήσιας παράλειψης , είναι αυτά τα οποία η αντικειμενική τους υπόσταση, δεν εξαρτάται αφενός από την έννοια της παράλειψης , αλλά δύναται να τελεστούν και με παράλειψη αν ο

δράστης **έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να μην παραλείψει.** Ο δράστης στα εγκλήματα αυτά οφείλει να ενεργήσει και να αποτρέψει το εγκληματικό αποτέλεσμα.

Τα μη γνήσια εγκλήματα παράλειψης , δεν στοιχειοθετούνται σε συγκεκριμένα άρθρα του ΠΚ, όπως συμβαίνει με τα γνήσια, αλλά όλα τα εγκλήματα ενέργειας μπορούν να τελεστούν και με μη γνήσια παράλειψη εφόσον συντρέχει η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση του άρθρου 15 ΠΚ.

«Όπου νόμος για την ύπαρξη αξιόποινης πράξης απαιτεί να έχει επέλθει ορισμένο αποτέλεσμα , η μη αποτροπή του , τιμωρείται όπως η πρόκλησή του με ενέργεια , αν ο υπαίτιος της παράλειψης είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να προβεί σε ενέργεια για την αποτροπή του αποτελέσματος ..».

Οι πηγές των ιδιαίτερων νομικών υποχρεώσεων είναι συγκεκριμένες βάσει του 15 ΠΚ είναι νόμος , η σύμβαση και η προγενέστερη επικίνδυνη ενέργεια του δράστη

Τα χαρακτηριστικά της νομικής υποχρέωσης του αρθρ 15 :

A) Αρχικά ενδιαφέρει , η υποχρέωση να είναι νομική.

B) Θα πρέπει αυτή η υποχρέωση να είναι ειδική.

Ειδική, είναι η υποχρέωση που βαραίνει μόνο ορισμένα πρόσωπα , είτε δηλαδή αυτά που τα ονομάζει ο νόμος , ή η σύμβαση, ή που βρίσκονται σε ιδιαίτερες σχέσεις.

Η ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Τι ορίζεται ως ειδική υπόσταση ενός εγκλήματος και ποια είναι η έννοιά της;

Ορισμός: Η ειδική υπόσταση ενός εγκλήματος , είναι το σύνολο των στοιχείων που προσδίδει ο νομοθέτης σε μια συγκεκριμένη πράξη και με αυτόν τον τρόπο την καθιστά εγκληματική. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως αν λείπει έστω και ένα από τα απαιτούμενα στοιχεία που θέτει ο νομοθέτης ως προϋπόθεση , τότε η πράξη που τελείται δεν μπορεί να νοηθεί ως έγκλημα.

Τα στοιχεία της ειδικής υπόστασης :

Η ειδική υπόσταση διακρίνεται σε δύο επιμέρους στοιχεία

α) την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος

β) στην υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.

Η αντικειμενική υπόσταση , περιλαμβάνει το σύνολο όλων των αντικειμενικών στοιχείων που έχει θέσει ο νομοθέτης προκειμένου να χαρακτηρίσει μια πράξη ως έγκλημα.

Η υποκειμενική υπόσταση, περιλαμβάνει τον υποκειμενικό σύνδεσμο του δράστη με την πράξη του. Δηλαδή περιλαμβάνει την υπαιτιότητα του δράστη.

Η υποκειμενική υπόσταση, διακρίνεται επίσης, σε δύο επιμέρους στοιχεία, **στον δόλο του δράστη (ήτοι στην πρόθεση) και στην αμέλεια.**

Ο δόλος κατοχυρώνεται στο αρθρ 27 ΠΚ.

Για να τελεστεί με δόλο ένα έγκλημα, θα πρέπει να συντρέχει από πλευράς του δράστη, ένα **ΒΟΥΛΗΤΙΚΟ και ένα ΓΝΩΣΤΙΚΟ** στοιχείο. Δηλαδή, αφενός ο δράστης θα πρέπει να θέλει την εκτέλεση συγκεκριμένου εγκλήματος (βουλευτικό στοιχείο) , αφετέρου θα πρέπει να γνωρίζει την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος μέσω των πράξεών του (γνωστικό στοιχείο).

Η αμέλεια, κατοχυρώνεται στο αρθρ 28 του ΠΚ και η βασική της διαφορά με τον δόλο, έγκειται στο «βουλευτικό» στοιχείο.

Ένα έγκλημα τελείται από αμέλεια , όταν ο δράστης παραβιάζει έναν κανόνα επιμελείας, αλλά δεν επιθυμεί την τέλεση κανενός εγκλήματος.

Συνεπώς, καθίσταται σαφές πως η βασική διαφορά του δόλου από την αμέλεια έγκειται κυρίως **στο βουλευτικό στοιχείο.** Στο δόλο «θέλει» να τελέσει έγκλημα , στην αμέλεια «δεν θέλει».

Κατά τα λοιπά και ο δόλος και η αμέλεια, στοιχειοθετούν την υπαιτιότητα (αρθρ 26 ΠΚ) του δράστη.

Η αντικειμενική υπόσταση ειδικότερα

Η αντικειμενική υπόσταση , όπως αναλύθηκε αποτελεί το ένα εκ των δύο απαραίτητων συστατικών της ειδικής υπόστασης για τη στοιχειοθέτηση ενός εγκλήματος.

Το βασικότερο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης , είναι η εγκληματική πράξη , η οποία μπορεί να συνίσταται, είτε σε θετική ενέργεια του δράστη , είτε σε παράλειψή του.

Επίσης βασικό στοιχείο για τη θεμελίωση της α.υ ενός εγκλήματος , είναι το υποκείμενο του εγκλήματος.

Υποκείμενο ορίζεται το πρόσωπο εκείνο που πραγματώνει την εγκληματική πράξη. Αυτό σημαίνει πως ΔΕΝ μπορεί να υπάρξει αντικειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος και κατ επέκταση ούτε έγκλημα αν δεν υπάρχει κάποιο υποκείμενο .

Αλλά επιμέρους στοιχεία που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος, είναι το αντικείμενο του εγκλήματος, η επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος και ο αιτιώδης σύνδεσμος (δηλαδή η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της πράξης του δράστη και της επέλευσης του εγκληματικού αποτελέσματος).

Το αντικείμενο του εγκλήματος:

Το αντικείμενο του εγκλήματος διακρίνεται σε δύο επιμέρους κατηγορίες , το νομικό αντικείμενο του εγκλήματος και το υλικό.

Σκοπός γενικά του δικαίου και του ποινικού δικαίου ειδικότερα, είναι να προστατεύσει κάποιες θεμελιώδεις κοινωνικές αξίες, οι οποίες αποτελούν «αγαθά» που προστατεύονται από τον νόμο (έννομα αγαθά).

Το νομικό λοιπόν αντικείμενο του εγκλήματος, είναι ακριβώς αυτή η κοινωνική αξία που προστατεύει ο νόμος. Συμπερασματικά , καθίσταται σαφές πως όλα τα εγκλήματα έχουν και κάποιο νομικό αντικείμενο , αφού όλα προσβάλλουν κάποιο έννομο αγαθό , κάποια θεμελιώδη κοινωνική αξία , διότι σε διαφορετική περίπτωση δεν θα ήταν εγκλήματα!

Αντίθετα , υλικό , ορίζεται το αντικείμενο εκείνο στο οποίο ο δράστης υποχρεωτικά εξαπολύει την εγκληματική του ενέργεια με σκοπό την επέλευση του εγκληματικού του αποτελέσματος. Με άλλα λόγια , υλικό είναι , το «ενσώματο αντικείμενο στο οποίο στρέφεται η αξιόποινη πράξη».

Ορθά παρατηρείται πως, νομικό αντικείμενο όπως έχουν σαφώς όλα τα εγκλήματα ενώ , υλικό δεν είναι υποχρεωτικό να έχουν όλα.

Η ανθρωποκτονία πχ , έχει και υλικό αντικείμενο , το οποίο είναι το σώμα του θύματος. Δηλαδή η εγκληματική ενέργεια του δράστη , κατευθύνεται προς το σώμα του θύματος και τότε μόνο πραγματώνεται το εγκληματικό αποτέλεσμα της.

Ωστόσο το έγκλημα της ψευδούς καταθέσεως του αρθρ. 224 ΠΚ έχει προφανώς νομικό αλλά όχι υλικό αντικείμενο.

Οι μορφές της υπαιτιότητας :

Σύμφωνα με το άρθρο 26 του ποινικού κώδικα οι μορφές της υπαιτιότητας είναι δύο. Η πρώτη είναι ο δόλος (αρ 27 του ΠΚ) και η δεύτερη είναι η αμέλεια (άρθρ 28 του ΠΚ).

Ο δόλος:

Ο ορισμός της έννοιας του δόλου κατοχυρώνεται από το άρθρο 27 του ποινικού κώδικα , σύμφωνα με τον οποίο , « με δόλο (πρόθεση) πράττει όποιος θέλει την παραγωγή των περιστατικών που κατά τον νόμο απαρτίζουν την έννοια κάποιας αξιόποινης πράξης...»

Καθίσταται λοιπόν σαφές, πως ως δόλος νοείται , «η ψυχική κατάσταση του δράστη που γνωρίζει τα περιστατικά που απαρτίζουν κατά τον νόμο την έννοια κάποιας αξιόποινης πράξης και που θέλει ή έστω αποδέχεται την πραγμάτωσή της».

Συνεπώς τα στοιχεία που περικλείουν την έννοια του δόλου είναι δύο:

A) το γνωστικό και

B) το βουλητικό.

Ειδικότερα ο δόλος διακρίνεται ως εξής :

A) Ο Άμεσος δόλος πρώτου βαθμού. (ο δόλος επιδίωξης)

Υφίστανται στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες ο δράστης «επιδιώκει» να τελέσει αφενός ακριβώς την εγκληματική πράξη που τελικά τελεί και αφετέρου επιθυμεί να επέλθει και το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα.

Επί παραδείγματι, όταν ο Α πυροβολεί τον Β εξ αποστάσεως. Τελεί ανθρωποκτονία από πρόθεση (με δόλο) του 299 παρ 1 του ΠΚ και μάλιστα με δόλο άμεσο πρώτου βαθμού , διότι επιθυμεί άμεσα την επέλευση του εγκληματικού του αποτελέσματος και γνωρίζει απόλυτα την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος.

B) Ο Άμεσος δόλος Β βαθμού. (δόλος αποδοχής του αναγκαίου).

Διαφέρει από τον άμεσο δόλο α βαθμού ως προς το ζήτημα της επιδίωξης. Στον άμεσο δόλο β' βαθμού , ο δράστης δεν επιδιώκει το εγκληματικό αποτέλεσμα των πράξεών του , ωστόσο προβλέπει την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης ως βέβαιη (αναγκαία) και την αποδέχεται πλήρως.

Επί παραδείγματι, με άμεσο δόλο δευτέρου βαθμού λειτουργεί ο Α όταν βάζει φωτιά στο σπίτι του Β με σκοπό να προκαλέσει φθορά στην οικία του (φθορά ξένης ιδιοκτησίας του 378 ΠΚ). Γνωρίζει όμως πως μέσα στο σπίτι βρίσκεται και ο υπερήλικας πατέρας του Β ο οποίος δεν θα μπορεί εγκαίρως να φύγει από την οικία και θα καεί ως αναγκαία συνέπεια της φθοράς που επέρχεται μέσω της πυρκαγιάς.

Στην προκειμένη περίπτωση, όσον αφορά το έγκλημα της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας του αρθρ 378 ΠΚ, ο Α σαφώς διέπεται από δόλο άμεσου ά βαθμού. Αυτό συμβαίνει, διότι, αφενός γνωρίζει και αφετέρου επιδιώκει πως μέσω της πράξης του θα προκαλέσει ακριβώς αυτή την εγκληματική ενέργεια που προκαλεί, ήτοι την φθορά ξένης ιδιοκτησίας. Όμως, όσον αφορά το θάνατο του υπερήλικα, ο Α δεν διέπεται από δόλο άμεσο Α βαθμού, αλλά από δόλο άμεσο Β' βαθμού ή αλλιώς δόλο αποδοχής του αναγκαίου. Αυτό συμβαίνει, διότι, με βάση τα πραγματικά περιστατικά, ουδέποτε δεν επεδίωξε να επέλθει ο θάνατος του Β (δεν ήταν αυτός ο στόχος του) απλώς αποδέχτηκε ως αναγκαιότητα τον θάνατό του.

Η βασική διαφορά λοιπόν μεταξύ του άμεσου δόλου ά βαθμού με τον άμεσο δόλο β' βαθμού, έγκειται στο βουλευτικό στοιχείο, ενώ στο γνωστικό ταυτίζονται απόλυτα.

Γ) Ο ενδεχόμενος δόλος.

Ο ενδεχόμενος δόλος, υφίστανται όταν ο δράστης γνωρίζει καταρχάς πως τελεί άδικη, (παράνομη) πράξη, αλλά προβλέπει ως ενδεχόμενο μόνο, πως εξαιτίας της πράξης του, μπορεί να επέλθει το εγκληματικό αποτέλεσμα και το αποδέχεται, όπως ρητά ορίζει το άρθρο 27 παρ 1 εδ β' ΠΚ.

Συνεπώς, εξ ορισμού καθίσταται σαφές πως το γνωστικό στοιχείο του ενδεχόμενου δόλου διαφέρει τόσο από τον άμεσο δόλο του πρώτου βαθμού (ά βαθμού), όσο και από τον άμεσο δόλο β' βαθμού. Αυτό συμβαίνει, διότι, στους άμεσους δόλους ο δράστης, είτε επιδιώκει (ά βαθμού δόλος), είτε ναι μεν δεν επιδιώκει άμεσα, όμως γνωρίζει με βεβαιότητα πως η εγκληματική του πράξη, θα επιφέρει συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα (δόλος β' βαθμού).

Στον ενδεχόμενο δόλο, ο δράστης προβλέπει μεν το εγκληματικό αποτέλεσμα αλλά σαφώς πιο απομακρυσμένα. Το προβλέπει απλώς και μόνο ως ενδεχόμενο!

Η έννοια της ΑΜΕΛΕΙΑΣ στον ΠΚ.

Η αμέλεια αποτελεί το δεύτερο σκέλος της υπαιτιότητας , μετά τον δόλο.

Άρθρ 26 ΠΚ : «Τα κακουργήματα και πλημμελήματα τιμωρούνται μόνο όταν τελούνται με δόλο. Κατ' εξαίρεση στις περιπτώσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος, τα πλημμελήματα τιμωρούνται και όταν τελούνται από αμέλεια».

Καθίσταται λοιπόν εξαρχής σαφές , πως η έννοια της αμέλειας δεν αφορά όλα τα εγκλήματα, αλλά μόνο περιορισμένα πλημμελήματα!

Το άρθρο 28 του ποινικού κώδικα , επιχειρεί να δώσει ένα ορισμό στην έννοια της αμέλειας, σύμφωνα με τον οποίο: «*από αμέλεια πράττει , όποιος από έλλειψη της προσοχής την οποία όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει, είτε δεν προέβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του , είτε το προέβλεψε ως δυνατό , πίστεψε όμως ότι δε θα επερχόταν*».

Από τον ως άνω ορισμό διαφαίνεται πως τα είδη της αμέλειας **είναι δύο**. Το πρώτο είναι α) η «**άνευ συνειδήσεως αμέλεια**» και το δεύτερο είναι β) «**η ενσυνείδητη αμέλεια**».

Η άνευ συνειδήσεως αμέλεια.

Αποτελεί την κλασική περίπτωση της απροσεξίας, η οποία υφίστανται όταν ο εκάστοτε δράστης, σύμφωνα με το άρθρο 28 του ΠΚ , «δεν πρόβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του».

Η ενσυνείδητη αμέλεια

Αποτελεί περίπτωση απερισκεψίας, η οποία υφίστανται όταν ο εκάστοτε δράστης , σύμφωνα με το άρθρο 28 του ΠΚ «προέβλεψε ως δυνατό (το αξιόποιο αποτέλεσμα), πίστεψε όμως ότι δεν θα επερχόταν».

Ποιο είναι το μέτρο της επιμελείας που τελικά θα πρέπει να τηρηθεί από τους κοινωνούς ώστε να μην αμελούν;

Η απάντηση δεν μπορεί να είναι άλλη από την επιμέλεια που οφείλει και δύναται να επιδείξει **ο μέσος κοινωνός του οικείου τομέα δραστηριότητας με το δράστη**.

Ενδεχόμενος δόλος και ενσυνείδητη αμέλεια –η λεπτή διάκρισή τους.

Η διάκριση μεταξύ ενδεχόμενου δόλου και ενσυνείδητης αμέλειας αποτελεί ένα από τα πιο ακανθώδη και δυσδιάκριτα ζητήματα του ποινικού δικαίου. Αυτό συμβαίνει, διότι τόσο στον ενδεχόμενο δόλο , όσο και στην ενσυνείδητη αμέλεια, το «γνωστικό» στοιχείο του δράστη ομοιάζει. Συνεπάγεται λοιπόν

πως και στις δύο καταστάσεις, ο δράστης μπορεί να προβλέψει (έστω απομακρυσμένα),ότι μέσω των πράξεών του δύναται να επέλθει το εγκληματικό αποτέλεσμα. Η βασική διάκριση ωστόσο μεταξύ ενδεχόμενου δόλου και ενσυνείδητης αμέλειας **έγκειται στο «βουλευτικό στοιχείο», το οποίο διαφέρει αισθητά.**

Κατά τον ενδεχόμενο δόλο, ο δράστης βουλευτικά, ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος , ενώ αντίθετα στην ενσυνείδητη αμέλεια, ο δράστης ΔΕΝ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος διότι ΠΙΣΤΕΥΕΙ ότι θα την αποφύγει.

Ενδείξεις για την κατάφαση του ενδεχόμενου δόλου :

- 1)Η λήψη μέτρων από πλευράς του δράστη (πριν , κατά τη διάρκεια και μετά την πράξη του) με σκοπό την αυτοπροστασία του.
- 2)Η γνώση του δράστη περί του υψηλού ποσοστού επικινδυνότητας της σχετικής του πράξης.
- 3)Η ύπαρξη ιδιοτέλειας από πλευράς δράστη όσον αφορά αφενός την πράξη και αφετέρου το αποτέλεσμα αυτής.
- 4)Δηλώσεις που καταδεικνύουν δόλο του δράστη όσον αφορά την πράξη του πριν και μετά την τέλεση αυτής .
- 5)Το «μέσο» και οι «συνθήκες» κάτω από τις οποίες ο δράστης προέβη στη συγκεκριμένη πράξη. Πχ τι όργανο χρησιμοποίησε για να τελέσει την πράξη του ; Η χρησιμοποίηση ενός όπλου συνήθως καταδεικνύει δόλια συμπεριφορά. Το ατύχημα με ένα αυτοκίνητο λόγω υψηλής ταχύτητας ή λόγω παραβίασης του Κ.Ο.Κ , συνήθως καταδεικνύει αμελή συμπεριφορά.

Ενδείξεις για την κατάφαση υπάρξεως της ενσυνείδητης αμέλειας.

- 1) Η μη λήψη προστατευτικών μέτρων από πλευράς δράστη πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την πράξη του.
- 2) Η λήψη αποτρεπτικών μέτρων
- 3)Η αμοιβαιότητα του κινδύνου: Πολύ σημαντικός δείκτης κατά τη θεωρία του ποινικού δικαίου, για την ύπαρξη ενσυνείδητης αμέλειας αντί ενδεχόμενου δόλου , είναι η «αμοιβαιότητα του κινδύνου» του δράστη και του θύματος. Αν το εγκληματικό αποτέλεσμα είναι δυνατόν να πλήξει και τον ίδιο τον δράστη

της εγκληματικής πράξης , τότε το πιθανότερο είναι η υπαιτιότητα του δράστη να διέπεται από αμέλεια και όχι δόλο πχ τροχαία ατυχήματα).

Οι διακρίσεις των εγκλημάτων

1) Η πρώτη βασική διάκριση των εγκλημάτων έχει να κάνει **με το υποκείμενο** του εκάστοτε εγκλήματος.

Υπάρχουν εγκλήματα, τα οποία μπορούν να τελεστούν από οποιοδήποτε πρόσωπο , ενώ υπάρχουν και άλλα τα οποία δύναται να τελεστούν μόνο από ορισμένα άτομα (υποκείμενα), τα οποία συνήθως πρέπει να έχουν και κάποιες συγκεκριμένες ιδιότητες.

Τα εγκλήματα τα οποία μπορούν να τελεστούν από οποιοδήποτε πρόσωπο , ονομάζονται **κοινά** εγκλήματα.

Τα κοινά εγκλήματα, καταλαμβάνουν με πολύ μεγάλη διαφορά την πρώτη θέση των ποινικών εγκλημάτων που περιγράφονται στον κώδικα.

Κοινά εγκλήματα , ενδεικτικά είναι , η ανθρωποκτονία από πρόθεση του 299 ΠΚ , η ανθρωποκτονία από αμέλεια του 302 ΠΚ, η παράνομη κατακράτηση του 325 ΠΚ , η ληστεία του 380 ΠΚ , ο βιασμός του 336 ΠΚ και πολλά άλλα . Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των εγκλημάτων , είναι πως συνήθως αρχίζουν την διατύπωσή τους με την αναφορική αντωνυμία «όποιος». (Βλέπε για παράδειγμα το αρθρ 299 ΠΚ, «όποιος με πρόθεση...» ή το 380 ΠΚ , «όποιος με σωματική βία..» κτλ).

Στον αντίποδα, τα εγκλήματα τα οποία μπορούν να τελεστούν, μόνο από συγκεκριμένα πρόσωπα , ονομάζονται **ιδιαίτερα εγκλήματα** (delicta propria).

Ονομάζονται ιδιαίτερα, διότι τα υποκείμενά τους, θα πρέπει υποχρεωτικά να έχουν κάποιες ιδιαίτερες ιδιότητες.

Για παράδειγμα το άρθρο 303 του ΠΚ , που θεμελιώνει το κακούργημα της παιδοκτονίας, αναφέρει «μητέρα που με πρόθεση σκότωσε το παιδί της κατά ή μετά τον τοκετό..».

Καθίσταται λοιπόν κατανοητό, πως υποκείμενο του εγκλήματος της παιδοκτονίας δεν μπορεί να είναι οποιοδήποτε πρόσωπο, αλλά συγκεκριμένα, μόνο η μητέρα του παιδιού – θύματος. Το ίδιο συμβαίνει επί παραδείγματι και με το αρθρ 233 του ποινικού κώδικα , που κατοχυρώνει το έγκλημα της «απιστίας των δικηγόρων». Για να τελεστεί το συγκεκριμένο έγκλημα δεν αρκεί, «οποιοδήποτε υποκείμενο», όπως συμβαίνει στα κοινά εγκλήματα, αλλά δύναται να τελεστεί, μόνο από δικηγόρο. Θα πρέπει δηλαδή το

υποκείμενο του ως άνω εγκλήματος, να έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά , ήτοι τη δικηγορική ιδιότητα.

Τα ιδιαίτερα εγκλήματα διακρίνονται σε δύο επιμέρους υποκατηγορίες:

A) στα γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα και

B) στα μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα.

Γνήσια Ιδιαίτερα εγκλήματα , ονομάζονται αυτά στα οποία η ιδιαίτερη ιδιότητα που έχει το υποκείμενό τους , είναι εξόχως σημαντική , υπό την έννοια πως **θεμελιώνουν** το αξιόποινο της εγκληματικής ενέργειας. Δηλαδή, αν από το υποκείμενο της εγκληματικής πράξης, έλλειπε αυτή η ιδιαίτερη ιδιότητα, τότε δεν θα στοιχειοθετούνταν καθόλου το συγκεκριμένο έγκλημα.

Για παράδειγμα, το έγκλημα του αρθρ 233 του ΠΚ που αναφέρθηκε ανωτέρω και στοιχειοθετεί το έγκλημα της «απιστίας δικηγόρου», δεν μπορεί καθόλου να στοιχειοθετηθεί αν το υποκείμενο της πράξης του δεν κατέχει την ιδιότητα του δικηγόρου.

Μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα :

Είναι τα ιδιαίτερα εγκλήματα, που μπορούν να στοιχειοθετηθούν, ακόμα και αν τελεστούν από οποιοδήποτε υποκείμενο (ομοιάζουν στο σημείο αυτό με τα κοινά εγκλήματα). Δηλαδή το αξιόποινο σε αυτά τα εγκλήματα , δεν θεμελιώνεται από τις ιδιαίτερες ιδιότητες του δράστη. Ωστόσο, οι ιδιαίτερες ιδιότητες του δράστη , διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο , όσον αφορά το στάδιο της ποινής, που τελικά θα επιβληθεί στο δράστη, που τελεί το εκάστοτε, μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα.

Με άλλα λόγια , στα μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα, οι ιδιαίτερες ιδιότητες του δράστη , δύνανται ΕΙΤΕ ΝΑ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΕΙΤΕ ΟΜΩΣ ΚΑΙ ΝΑ ΜΕΙΩΝΟΥΝ ΤΟ ΤΙΜΩΡΗΤΟ, ΔΗΛΑΔΗ ΤΗΝ ΠΟΙΝΗ.

Για παράδειγμα, το έγκλημα της παιδοκτονίας στο αρθρ. 303 του ΠΚ είναι ένα μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα. Είναι μη γνήσιο, διότι η ιδιότητα της μητέρας που απαιτεί το συγκεκριμένο άρθρο, δεν θεμελιώνει το αξιόποινο του εγκλήματος! Δηλαδή, αν κάποιος φονεύσει με πρόθεση ένα παιδί αποτελεί κακούργημα το οποίο θεμελιώνεται στο γενικό άρθρο 299 παρ 1 του ΠΚ «ανθρωποκτονία από πρόθεση». Αν όμως, συντρέχουν στο υποκείμενο του εγκλήματος, ήτοι στο υποκείμενο της ανθρωποκτονίας του βρέφους, οι ιδιαίτερες ιδιότητες της μητέρας , ήτοι «μητέρα που με πρόθεση σκότωσε το παιδί της κατά τον τοκετό ..» , ουσιαστικά οι ιδιαίτερες αυτές ιδιότητες, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ποινή του συγκεκριμένου εγκλήματος και όχι στο αξιόποινο όπως διαπιστώσαμε. Αυτό συμβαίνει διότι το αρθρ 303

του ΠΚ, τιμωρεί την παιδοκτονία με «κάθειρξη μέχρι δέκα ετών», ενώ αντίθετα το έγκλημα της ανθρωποκτονίας του 299 ΠΚ τιμωρεί γενικώς το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση με «ισόβια κάθειρξη».

2) Δεύτερη βασική διάκριση των εγκλημάτων, είναι τα εγκλήματα που διακρίνονται με βάση την εγκληματική συμπεριφορά.

Τα εγκλήματα διακρίνονται με βάση την εγκληματική συμπεριφορά

A) σε τυπικά (ή εγκλήματα συμπεριφοράς) και

B) σε ουσιαστικά

Τυπικά, ονομάζονται τα εγκλήματα τα οποία για τη στοιχειοθέτησή τους απαιτείται απλώς και μόνο μια ενέργεια. Επομένως **τυπικά ονομάζονται τα εγκλήματα των οποίων η στοιχειοθέτηση και το αξιόποινο, έγκειται ακριβώς σε κάποια ενέργεια του δράστη, χωρίς να απαιτείται και να επέλθει το εγκληματικό αποτέλεσμα της ενέργειας αυτής.**

Επί παραδείγματι, το έγκλημα της πλαστογραφίας του άρθρου 216 ΠΚ ή αυτός της ψευδούς καταθέσεως του 224 ΠΚ είναι τυπικά

Ουσιαστικά εγκλήματα:

Ονομάζονται τα εγκλήματα τα οποία στοιχειοθετούνται όχι μόνο από κάποια εξωτερικευμένη ενέργεια, αλλά απαιτούν και ένα παρά πέρα αποτέλεσμα, σε αντίθεση με τα τυπικά εγκλήματα. Αυτό το παρά πέρα αποτέλεσμα, θα πρέπει ουσιαστικά να συνίσταται, σε μια μεταβολή που συμβαίνει στον εξωτερικό κόσμο, ακριβώς εξαιτίας της τελεσθείσας εγκληματικής πράξης.

Επί παραδείγματι, για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, του αρθρ 299 ΠΚ, δεν αρκεί απλώς η εγκληματική πράξη του δράστη, (πχ το ότι ο δράστης πυροβολεί το θύμα), αλλά επιπροσθέτως θα πρέπει να επέλθει ένα επιπλέον αποτέλεσμα (ο θάνατος του θύματος εξαιτίας του πυροβολισμού). Αν τυχόν δεν επέλθει ο θάνατος του θύματος, τότε σαφώς δεν σημαίνει ότι η πράξη του δράστη δεν είναι παράνομη, ή ότι δεν είναι εγκληματική, ή ότι δεν θα τιμωρηθεί ποινικά, αλλά σημαίνει, πως δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί το τετελεσμένο έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση του 299, εφόσον δεν έχει επέλθει το απαιτούμενο επιπλέον αποτέλεσμα, ήτοι ο θάνατος του θύματος, που αποτελεί βασικό συστατικό της αντικειμενικής υπόστασης του ως άνω εγκλήματος. Στην περίπτωση αυτή, ο δράστης θα τιμωρηθεί μόνο για απόπειρα ανθρωποκτονίας (άρθρο 42 του ΠΚ σε συνδυασμό με το 299 ΠΚ).

3) **Τρίτη κατηγορία** εγκλημάτων , είναι αυτά που διακρίνονται ανάλογα

A) με την βλάβη που προκαλούν και

B) ανάλογα **με τη διακινδύνευση** που προκαλούν.

Εγκλήματα βλάβης,

είναι τα εγκλήματα εκείνα στα οποία η επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος και η στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής του υπόστασης , συνδέεται υποχρεωτικά με ορισμένη βλάβη , ορισμένου εννόμου αγαθού.

Τέτοια εγκλήματα, είναι τα περισσότερα στον ΠΚ, όπως πχ, (η ανθρωποκτονία του 299 ΠΚ , οι σωματικές βλάβες των άρθρων 308 επ του ποινικού κώδικα , η ληστεία του 380 ΠΚ, οι κλοπές των άρθρων 372 επ. του ΠΚ , ο βιασμός του 336 ΠΚ και πάρα πολλά άλλα).

Εγκλήματα Διακινδύνευσης:

Στα εγκλήματα αυτά, δεν απαιτείται να επέλθει ορισμένη βλάβη σε συγκεκριμένο έννομο αγαθό του θύματος, αλλά η στοιχειοθέτησή τους, έγκειται αποκλειστικά και μόνο στο στοιχείο του κινδύνου.

Δηλαδή, είναι απλώς και μόνο αρκετό για αυτά τα εγκλήματα, ένα έννομο αγαθό να τεθεί σε κίνδυνο , χωρίς τελικά να απαιτείται να προσβληθεί παραλλήλως!

Τα εγκλήματα διακινδύνευσης , διακρίνονται περαιτέρω σε

A) εγκλήματα **συγκεκριμένης διακινδύνευσης** (ή εγκλήματα κινδύνου)

B) σε εγκλήματα **αφηρημένης διακινδύνευσης** (ή αφηρημένης επικινδυνότητας)

Γ) στην ενδιάμεση κατηγορία των εγκλημάτων **αφηρημένης-συγκεκριμένης διακινδύνευσης** και

Δ) **κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα.**

4) Τέταρτη κατηγορία διάκρισης εγκλημάτων είναι τα: **διαρκή και τα στιγμιαία εγκλήματα.**

Διαρκές , χαρακτηρίζεται ένα έγκλημα όταν η εγκληματική πράξη του δράστη στοιχειοθετεί μια κατάσταση διαρκείας. Αυτό άλλωστε αποτελεί και τη βασική προϋπόθεση των διαρκών εγκλημάτων. Η εγκληματική πράξη του δράστη θα πρέπει να παράγει **μια κατάσταση**

Στιγμιαίο είναι το έγκλημα «όταν μετά τη στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής του υπόστασης , δηλαδή μετά την τελείωσή του ,είτε δεν δημιουργεί ουδεμία παράνομη κατάσταση είτε δημιουργεί μεν , πλην όμως η διατήρησή της δεν πληροί την αυτή αντικειμενική υπόσταση με την παραγωγή της» .

Σημασία της διάκρισης μεταξύ στιγμιαίων εγκλημάτων και διαρκών εγκλημάτων:

1)Ιδιαίτερη σημασία διαδραματίζει ο διαχωρισμός των εγκλημάτων σε στιγμιαία και διαρκείας , όσον αφορά την διαδικασία της παραγραφής (αρθρ 111-113 του ΠΚ).

Στα διαρκή εγκλήματα δεν αρχίζει να «τρέχει» η προθεσμία παραγραφής, αν πρώτα δεν σταματήσει η παράνομη κατάσταση του διαρκούς εγκλήματος.

Για παράδειγμα, ο χρόνος παραγραφής στο διαρκές έγκλημα της σύστασης εγκληματικής οργάνωσης κατ άρθρον 187 του ΠΚ, αρχίζει να μετράται μόνο από τη στιγμή που παύσει πλέον να υπάρχει η παράνομη οργάνωση.

2)Καθοριστικό επίσης ρόλο , διαδραματίζει η διάκριση των εγκλημάτων σε στιγμιαία και διαρκή στις περιπτώσεις της συμμετοχής στο έγκλημα (αρθρ. 45 επ του ΠΚ).

Ειδικότερα, στις περιπτώσεις της συναυτουργίας (αρθρ 45) και της συνέργειας αρθρ 47 ΠΚ, μπορούν να νοηθούν και να υπάρξουν καθ' όλη τη διάρκεια που συντελείται το διαρκές έγκλημα.

Επί παραδείγματι, αν έχουν ιδρύσει εγκληματική οργάνωση (διαρκές έγκλημα) ο Α, ο Β, ο Γ και ο Δ , μπορεί οποιαδήποτε στιγμή συνεχίζει να υπάρχει αυτή η οργάνωση, να εισχωρήσει στην ομάδα και να θεωρηθεί συναυτουργός ή συνεργός και ο ΣΤ. Μάλιστα, θα έχει την ίδια ακριβώς ποινική αντιμετώπιση και τιμώρηση, με τους υπόλοιπους, όπως ρητά επιτάσσει το αρθρ 45 του ΠΚ.

3)Στις περιπτώσεις άρσης του αδικού και ειδικότερα στην περίπτωση της άμυνας του αρθρ 22 ΠΚ , επίσης διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο η διάκριση

των εγκλημάτων σε διαρκείας ή στιγμιαία. Αυτό συμβαίνει διότι στα εγκλήματα διαρκείας, επιτρέπεται η άμυνα, οποιαδήποτε στιγμή εφόσον συνεχίζει να υφίστανται το διαρκές έγκλημα. Άλλωστε, το αρθρ 22 παρ 2 εδάφιο τελευταίο αναφέρει, πως θα πρέπει η «επίθεση» που δέχεται το θύμα, για να στοιχειοθετηθεί η «άμυνα» , να είναι αφενός «άδικη» και αφετέρου **«παρούσα» και σε ένα διαρκές έγκλημα όσο διατηρείται η παράνομη κατάσταση πάντοτε θεωρείται παρούσα η επίθεση.**

Αντίθετα η προϋπόθεση του «παρόντος χρόνου», που απαιτεί το αρθρ 22 , είναι χρονικά πολύ στενότερη στα στιγμιαία εγκλήματα.

4)Σύμφωνα με το άρθρο 242 του κώδικα ποινικής δικονομίας, *«αυτόφωρο είναι το έγκλημα του οποίου ο δράστης καταλαμβάνεται την ώρα που το τελεί. Θεωρείται επίσης ότι υπάρχει αυτόφωρο έγκλημα όταν ο δράστης καταδιώκεται αμέσως μετά την πράξη από τη δημόσια δύναμη ή από τον παθόντα ή με δημόσια κραυγή... ποτέ δεν θεωρείται ότι συντρέχει μια από τις προηγούμενες περιπτώσεις, αν πέρασε όλη η επόμενη ημέρα από την τέλεση της πράξης.»*

Από την ανωτέρω διατύπωση του αρθρ 242 ΚΠΔ , καθίσταται σαφές πως τα στιγμιαία εγκλήματα , δύναται να θεωρούνται αυτόφωρα μόνο για ένα πολύ μικρό χρονικό διάστημα μετά την τέλεσή τους ήτοι μέχρι το πέρας της επόμενης μέρας από την τέλεσή τους. Αντίθετα, όσον αφορά τα διαρκή εγκλήματα , αυτά θεωρούνται πάντοτε αυτόφωρα , υπό την έννοια πως όσο συνεχίζεται να υφίστανται η «παράνομη κατάσταση», συνεχίζει να υφίστανται και το αυτόφωρο έγκλημα.

5)**Πέμπτη (5η) κατηγορία** διάκρισης εγκλημάτων είναι αυτή που τα διακρίνει

A) σε απλά και

B) σε σύνθετα.

Απλά :

είναι τα εγκλήματα εκείνα των οποίων η στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής τους υπόστασης συμβαίνει με μια και μόνο εγκληματική πράξη.

Σύνθετα:

είναι τα εγκλήματα, των οποίων η στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής τους υπόστασης, απαιτεί παραπάνω από μια πράξεις .

Πχ το έγκλημα της ανθρωποκτονίας με πρόθεση του άρθρου 299 ΠΚ είναι απλό έγκλημα , διότι για την τέλεσή του (και τη στοιχειοθέτηση της εγκληματικής του υπόστασης), απαιτείται μόνο κάποιος να φόνευσε με πρόθεση κάποιον άλλον.

Τα σύνθετα εγκλήματα:

διακρίνονται σε δύο επιμέρους κατηγορίες .

A) Στα σύνθετα «ΕΝ ΣΤΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ» ΚΑΙ

B) Στα σύνθετα «ΠΟΛΥΠΡΑΚΤΑ».

Τα σύνθετα , «εν στενή έννοια» εγκλήματα ,είναι αυτά των οποίων η αντικειμενική τους υπόσταση , στοιχειοθετείται, από άλλα επιμέρους απλά αλλά αυτοτελή εγκλήματα. Ένα σύνθετο , «εν στενή έννοια» έγκλημα είναι αυτό της **ληστείας του άρθρου 380 του ΠΚ.** Το σύνθετο έγκλημα της ληστείας στοιχειοθετείται από τα επιμέρους απλά εγκλήματα , της κλοπής του αρθρ 372 ΠΚ και του απλού εγκλήματος της παράνομης βίας του αρθρ 330 του ΠΚ.

Τα σύνθετα «πολύπρακτα» εγκλήματα ,

είναι αυτά που η αντικειμενική τους υπόσταση στοιχειοθετείται **από δύο πράξεις , εκ των οποίων όμως η μία δεν είναι εγκληματική, ήτοι δεν αποτελεί αυτοτελώς έγκλημα! Αυτή είναι και η βασική διαφορά αυτών των πολύπρακτων σύνθετων εγκλημάτων με τα σύνθετα εγκλήματα «εν στενή έννοια».**

Το χαρακτηριστικότερο πολύπρακτο έγκλημα, είναι αυτό του βιασμού κατά το άρθρο 336 ΠΚ. Το έγκλημα του βιασμού, αποτελείται από δύο επιμέρους πράξεις . Η πρώτη είναι της παράνομης βίας που σύμφωνα με το 330 ΠΚ θεμελιώνει έγκλημα. Η άλλη όμως είναι αυτή της γενετήσιας πράξης που από μόνη της δεν αποτελεί αυτοτελές έγκλημα.

Έκτη κατηγορία διάκρισης , είναι αυτή ανάλογα με τις περιστάσεις.

Υπάρχουν κάποια εγκλήματα που διαφέρουν από τα βασικά εγκλήματα της κατηγορίας τους και αποτελούν «*παραλλαγές των ως άνω βασικών εγκλημάτων*». Αυτά τα εγκλήματα αν και ομοιάζουν με τα βασικά , πολλές φορές θεμελιώνουν επιεικέστερες ή και αυστηρότερες ποινές για τους δράστες σε σχέση με το βασικό έγκλημα.

Αν θεμελιώνουν βαρύτερες ποινές , τότε τα εγκλήματα αυτά ορίζονται ως **«διακεκριμένες περιπτώσεις του βασικού εγκλήματος».**

Μια τέτοια περίπτωση είναι το έγκλημα του άρθρου 374 του ΠΚ (διακεκριμένη κλοπή). Ουσιαστικά λοιπόν, το έγκλημα του άρθρου 374 ΠΚ , αποτελεί βαθμιαία κλιμάκωση του βασικού εγκλήματος της κλοπής του αρθρ. 372 , υπό την έννοια πως αν και στην περίπτωση του αρθρ 374 τελείται το έγκλημα της κλοπής (έχουμε ταυτόσημη αντικειμενική υπόσταση), εξαιτίας ειδικών περιστάσεων που αναφέρονται ρητά στο άρθρο ,πχ (αν έχει κλαπεί το αντικείμενο από χώρο θρησκευτικής λατρείας ή αν το αντικείμενο ξεπερνά σε αξία τις 120.000 ευρώ..) τότε το συγκεκριμένο έγκλημα θα τιμωρηθεί βαρύτερα (ως κακούργημα) σε σχέση με το βασικό του 372 ΠΚ(που είναι πλημμέλημα) .

Στον αντίποδα , στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μια διακεκριμένη παραλλαγή ενός βασικού εγκλήματος, **θεμελιώνει ελαφρύτερες ποινές σε σχέση με αυτές που θεμελιώνει το βασικό έγκλημα , τότε αυτές οι παραλλαγές ονομάζονται προνομιούχες!**

Προνομιούχες συνεπώς, είναι οι παραλλαγές ενός βασικού εγκλήματος που το κλιμακώνουν προς το ελαφρύτερο. Δηλαδή με άλλα λόγια, είναι οι περιστάσεις μέσω των οποίων θεμελιώνεται ελαφρότερη ποινή.

Επί παραδείγματι, μια τέτοια προνομιούχα παραλλαγή του βασικού εγκλήματος της κλοπής (άρθρ 372) , αποτελεί η «η κλοπή και υπεξαίρεση μικρής αξίας που κατοχυρώνεται στο αρθρ 377 του ΠΚ) και ενέχει πολύ μικρότερη ποινή σε σχέση με το βασικό έγκλημα.

Το ιδιώνυμο έγκλημα (delictum sui generis) :

Μια ιδιαίτερη κατηγορία εγκλημάτων είναι αυτή του ιδιώνυμου εγκλήματος. Σε αντίθεση με τα εγκλήματα που αποτελούν «παραλλαγές» των βασικών εγκλημάτων , τα οποία αναλύθηκαν ανωτέρω , τα ιδιώνυμα εγκλήματα , **είναι αυτά στα οποία έχουν προστεθεί πολλά νέα στοιχεία σε σχέση με το βασικό έγκλημα που ομοιάζουν, σε τέτοιο βαθμό , που πλέον «δεν προκύπτει απλώς και μόνο μια παραλλαγή του βασικού εγκλήματος, αλλά προκύπτει κυριολεκτικά ένα νέο έγκλημα».**

Το «νέο» , αυτό έγκλημα σαφώς εμφανίζει κάποια νομοτεχνικά κοινά χαρακτηριστικά με το βασικό , αλλά «η κοινωνικοηθική του απαξία διαφέρει τόσο πολύ ποιοτικά από το βασικό, ώστε στην ουσία ορθώς να γίνεται λόγος για νέο έγκλημα» .

Το ιδιώνυμο έγκλημα , άλλες φορές δύναται να επισύρει βαρύτερες ποινές σε σχέση με το βασικό και άλλες ελαφρύτερες.

Για παράδειγμα η «αφαιρέτη χρήση μεταφορικού μέσου του αρθρ 374 Α ΠΚ», αποτελεί «ιδιώνυμο» έγκλημα σε σχέση με το βασικό έγκλημα της κλοπής του 372 ΠΚ και επισύρει μικρότερη ποινή!

Έβδομη κατηγορία διάκρισης εγκλημάτων είναι αυτή που τα διακρίνει σε:

A) Απλότροπα (ή απλά) και

B) Σε πολύτροπα (ή μικτά)

A) Απλότροπα , είναι τα εγκλήματα των οποίων ο τρόπος τελέσεώς τους είναι απλός. Απλός είναι όταν είτε ο νόμος δεν εξειδικεύει τον τόπο τέλεσης του είτε το εξειδικεύει μεν αναφέροντας όμως , μόνο έναν τρόπο αξιόποινης συμπεριφοράς.

Για παράδειγμα στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση του 299, ο νόμος «δεν εξειδικεύει τον τρόπο μέσω του οποίου κάποιος φονεύει κάποιον άλλον». Ως εκ τούτου το έγκλημα του άρθρου του 299 ΠΚ , είναι ένα απλό έγκλημα.

B) Πολύτροπα , είναι τα εγκλήματα των οποίων η αντικειμενική τους υπόσταση δύναται να πραγματοποιηθεί με πολλούς τρόπους που περιγράφονται διαζευκτικά και ρητά στον νόμο.

Τα πολύτροπα , διακρίνονται περαιτέρω σε:

- 1) Γνήσια (ή υπαλλακτικώς μικτά ή και διαζευκτικά) και
- 2) σε μη γνήσια (σωρευτικώς μικτά).

Γνήσια πολύτροπα εγκλήματα ,

είναι αυτά στα οποία και αν ακόμη όλοι οι τρόποι τέλεσης που περιγράφονται στον νόμο πραγματοποιούν χωριστά , τότε και πάλι συναποτελούν ένα μόνο έγκλημα του οικείου είδους.

Επί παραδείγματι, ο Α μπορεί να βιάσει (336 ΠΚ) την Β ασκώντας επάνω της σωματική βία (vis absoluta) – 1ος τρόπος τέλεσης. Ωστόσο δύναται να βιάσει την Β και ασκώντας απλώς και μόνο απειλές εναντίον της (vis compulsiva), ήτοι ψυχολογική βία - 2ος τρόπος τέλεσης.

Στις ως άνω περιπτώσεις, είτε ο Α τελέσει τον βιασμό με τον έναν τρόπο, είτε τον τελέσει με τον άλλο, (διαζευκτικά) , τότε στην ουσία τελεί ακριβώς το ίδιο έγκλημα. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει πως αν τυχόν ο Α τελέσει σήμερα βιασμό, (336ΠΚ) εναντίον της Β, με τη χρήση σωματικής βίας και αύριο, ξανατελέσει βιασμό με την άσκηση της ψυχολογικής βίας , θα υφίστανται και πάλι το ίδιο έγκλημα. Στην περίπτωση αυτή ο Α έχει τελέσει ΔΥΟ διαφορετικά εγκλήματα, (δύο βιασμούς), για τα οποία θα τιμωρηθεί ξεχωριστά για το καθένα σε συρροή.

Μη γνήσια πολύτροπα εγκλήματα,

Είναι αυτά στα οποία οι διάφοροι τρόποι πραγμάτωσης , δεν μπορούν να εναλλαχθούν και συνεπώς , όπως ορθά επισημαίνει η θεωρία , η πραγμάτωση όλων των τρόπων σημαίνει και συρροή εγκλημάτων (άρθρα 94 επ. του ΠΚ).

Αν επί παραδείγματι , στο έγκλημα της πλαστογραφίας του άρθρου 216 του ΠΚ , ο Α καταρτίσει αφενός πλαστό έγγραφο (πρώτος τρόπος τέλεσης) και μετά νοθεύσει ένα άλλο γνήσιο έγγραφο (δεύτερος τρόπος τέλεσης), τότε στην πραγματικότητα διαπράττει δύο εγκλήματα πλαστογραφίας και όχι ένα!

Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα του άρθρου 29 του ΠΚ

Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα.

Σύμφωνα με το άρθρο 29 του ποινικού κώδικα: «στις περιπτώσεις που ο νόμος ορίζει ότι κάποια πράξη τιμωρείται με βαρύτερη ποινή όταν έχει ορισμένο αποτέλεσμα , η πρόκληση του οποίου τυποποιείται ως αυτοτελές έγκλημα αμέλειας, η ποινή αυτή επιβάλλεται στον αυτουργό ή στο συμμετοχο μόνο αν το αποτέλεσμα μπορεί να αποδοθεί τουλάχιστον σε αμέλειά τους, εφόσον η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη».

Εξ ορισμού λοιπόν καθίσταται σαφές , πως για τη στοιχειοθέτηση της συγκεκριμένης κατηγορίας εγκλημάτων, απαιτείται αφενός να υφίστανται ένα βασικό έγκλημα, (βασική μορφή εγκλήματος), το οποίο μάλιστα θα πρέπει υποχρεωτικά να έχει τελεστεί με δόλο και αφετέρου να επέλθει εξαιτίας ακριβώς της πράξεως αυτής, (ήτοι του αυτοτελούς εγκλήματος που ενέχει υπαιτιότητα δόλου), ένα άλλο βαρύτερο αποτέλεσμα.

Το «βαρύτερο» προφανώς αποτέλεσμα, θα κριθεί με βάση το σύνηθες αποτέλεσμα (την συνήθη συνέπεια), που ούτως ή άλλως επιφέρει το βασικό και ήδη τελεσθέν έγκλημα δόλου.

Επί παραδείγματι, η βασική μορφή του εγκλήματος της ληστείας (και κατά συνέπεια και του αποτελέσματός της), είναι αυτή που κατοχυρώνεται στο άρθρο 380 του ΠΚ παρ. 1. Αντίθετα, η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου (380 ΠΚ) , στοιχειοθετείται μεν και πάλι από το βασικό έγκλημα της ληστείας , (δηλαδή 380 παρ 1) , ωστόσο αν «από την πράξη προήλθε ο θάνατος» του θύματος , τότε η ποινή που θα επιβληθεί στο δράστη είναι σαφώς βαρύτερη από την ποινή του βασικού εγκλήματος. Η ποινή της παραγράφου 1 του 380 είναι η «κάθειρξη» , ενώ η ποινή της παραγράφου 2 του άρθρου 380 είναι αυτή της «ισόβιας κάθειρξης».

Το έγκλημα της παραγράφου 2 του άρθρου 380 , αποτελεί μια διακεκριμένη παραλλαγή του βασικού εγκλήματος της ληστείας (βλ 380 παρ 1). Αυτό όμως που θα πρέπει να επισημανθεί στη συγκεκριμένη ενότητα, είναι πως η διαφορετική ποινή που θα υποστεί ο δράστης της παραγράφου 2, σε σχέση με την ποινή που θα είχε υποστεί αν τελούσε το βασικό έγκλημα διαφέρει ουσιωδώς , εξαιτίας της περαιτέρω ευθύνης του δράστη από το επιπλέον αποτέλεσμα!

Στην πραγματικότητα, στο συγκεκριμένο έγκλημα ο δράστης προβαίνει στο βασικό έγκλημα της ληστείας (με δόλο) ,αλλά παράλληλα επέρχεται και ένα επιπλέον αποτέλεσμα για το οποίο ο δράστης έχει υπαιτιότητα σε βαθμό αμέλειας. Συνεπώς σε αυτού του είδους τα εγκλήματα υφίστανται **διπλή υπαιτιότητα (δόλος και αμέλεια).**

Στον ποινικό κώδικα, υπάρχουν αρκετά εγκλήματα χαρακτηριζόμενα από το επιπλέον αποτέλεσμα . Τέτοιο πχ είναι το έγκλημα της θανατηφόρου εκθέσεως του άρθρου 306 παρ 2εδβ' σε σχέση με το βασικό έγκλημα της εκθέσεως του άρθρου 306 παρ 1. Τέτοιο έγκλημα είναι αυτό της «θανατηφόρου σωματικής βλάβης» του άρθρου 311 του ΠΚ , σε σχέση με το βασικό του άρθρου 308 κτλ

Τι συμβαίνει όμως όταν το βαρύτερο αποτέλεσμα δεν προέρχεται από αμέλεια του δράστη, όπως στις ανωτέρω περιπτώσεις, αλλά προέρχεται από δόλο;

Τότε δεν υφίστανται καμία διακεκριμένη παραλλαγή του βασικού εγκλήματος αλλά απεναντίας υφίσταται αυτούσιο το βαρύτερο έγκλημα το οποίο συρρέει βάσει των άρθρων 94 επ του ΠΚ με ένα ελαφρύτερο έγκλημα.

Επί παραδείγματι, αν ο δράστης της ληστείας (380 ΠΚ) μέσω της πράξης του, επιφέρει το θάνατο του θύματος χωρίς να το θέλει (επιδιώκει ή έστω να το αποδέχεται), τότε θα τιμωρηθεί βάσει του άρθρου 380 παρ2 του ΠΚ (αφού το επιπλέον αποτέλεσμα προήλθε μόνο από αμέλεια). Αν όμως, αποδειχθεί πως είτε επιδίωκε, είτε αποδεχόταν το περαιτέρω εγκληματικό αποτέλεσμα (δηλαδή είχε δόλο και ως προς το επιπλέον), τότε θα τιμωρούνταν για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως του άρθρου 299 ΠΚ η οποία συρρέει αληθινά με το έγκλημα της ληστείας του 380 παρ1.

Στο προαναφερθέν παράδειγμα βέβαια, είτε τιμωρούνταν ο δράστης με το 380παρ2 του ΠΚ, είτε τιμωρούνταν με το 299, η ποινή του θα ήταν ακριβώς η ίδια, δεδομένου πως και τα δύο άρθρα επιβάλουν «ισόβια κάθειρξη». Παρά ταύτα, η διάκριση μεταξύ του αν το επιπλέον αποτέλεσμα προήλθε με δόλο ή αμέλεια δεν είναι ήσσονος σημασίας. Σε άλλα εγκλήματα, όπως αυτά της μεγάλης κατά τον ποινικό κώδικα κατηγορίας των σωματικών βλαβών (308 επ ΠΚ), για τη θανατηφόρο σωματική βλάβη του άρθρου 311 προβλέπεται ποινή «καθειρξεως». Αν ωστόσο αποδειχτεί πως ο δράστης προέβη στις σωματικές βλάβες και είχε δόλο (και όχι αμέλεια) θανάτου του θύματος, τότε στοιχειοθετείται αυτούσιο το έγκλημα του άρθρου 299 ΠΚ το οποίο διαφέρει ουσιωδώς ως προς την ποινή με αυτό του 311, διότι επιβάλλει «ισόβια κάθειρξη». Συνεπώς, σε αυτή την περίπτωση η ποινική δίωξη θα ασκηθεί για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως του 299.

Η νομική φύση του βαρύτερου αποτελέσματος.

Για να τιμωρηθεί βαρύτερα το επελθόν βαρύτερο αποτέλεσμα ενός βασικού εγκλήματος, θα πρέπει υποχρεωτικά αυτό το «βαρύτερο αποτέλεσμα» να στοιχειοθετεί και αυτοτελώς ένα έγκλημα αμελείας. Αν κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, τότε το να αποδοθεί ποινική ευθύνη στο δράστη και για αυτό το επιπλέον αποτέλεσμα, αντίκειται σαφώς στην αρχή της νομιμότητας που κατοχυρώνεται τόσο στο ποινικό κώδικα όσο και σε υπερνομοθετικά κείμενα.

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΛΑΝΗ

Η πραγματική πλάνη κατοχυρώνεται στο άρθρο 30 του ποινικού κώδικα. Ως πλάνη ορίζεται η άγνοια του δράστη πως μέσω τωνπραττομένων του,πραγματώνει ένα (ή και περισσότερα εγκλήματα).

Το βασικό χαρακτηριστικό, καθώς και η βασική συνέπεια της πραγματικής πλάνης είναι ότι **αποκλείει την έννοια του δόλου**. Μάλιστα, αποκλείει κάθε μορφή δόλου (ακόμα και ενδεχόμενο). Θα πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι η πραγματική πλάνη (άρθρο 30 ΠΚ) αποκλείει εκτός του δόλου και την ενσυνείδητη αμέλεια. Συνεπώς, όταν κάποιος τελεί έγκλημα , βρισκόμενος όμως υπό το καθεστώς πραγματικής πλάνης , δεν μπορεί να τιμωρηθεί για εγκλήματα που η υποκειμενική τους υπόσταση για να συσταθεί απαιτεί υπαιτιότητα δόλου. Παρά ταύτα, συνεχίζει να υφίστανται το ενδεχόμενο, να τιμωρηθεί για αμέλεια (άνευ συνειδήσεως). Για να συμβεί ωστόσο αυτό, θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα το συγκεκριμένο έγκλημα που εν τοις πράγμασι έχει τελεστεί, να μπορεί να συσταθεί η υποκειμενική του υπόσταση ΚΑΙ ΑΠ'Ο ΑΜΕΛΕΙΑ ή μόνο από αμέλεια. Αυτό επισημαίνεται, διότι τα περισσότερα εγκλήματα , όσον αφορά την σύσταση της υποκειμενικής τους υπόστασης , απαιτούν αποκλειστικά και μόνο δόλο.

Επίσης, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, ήτοι του άρθρου 30, *«δεν καταλογίζονται στο δράστη τα περιστατικά που κατά τον νόμο επαυξάνουν το αξιόποινο της πράξης αν τα αγνοούσε».*

Προσοχή:

Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 30 , ουσιαστικά αποκλείει το δόλο του δράστη όχι για το βασικό έγκλημα (όπως πράττει η παράγραφος 1) αλλά ως προς το βαρύτερο έγκλημα. Δηλαδή , απλούστερα, αν ο δράστης πλανάται για τα «περιστατικά που επαυξάνουν το αξιόποινο» και αυτά δεν του καταλογίζονται κατά ρητή επιταγή της παραγράφου 2, στην πραγματικότητα δεν μπορεί να του καταλογιστεί το συγκεκριμένο ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟ έγκλημα.

Η περίπτωση της «ανάστροφης πλάνης»

Το κλασικό διδακτικό παράδειγμα που αναφέρει η θεωρία προς επεξήγηση της έννοιας της πραγματικής πλάνης , είναι με τον κυνηγό που «νομίζει»- «πλανάται»- «εσφαλμένα θεωρεί», πως μέσα από τους κινούμενους θάμνους κρύβεται ένας λαγός ενώ στην πραγματικότητα κρύβεται ένα παιδί και το πυροβολεί.

Τότε βάσει του άρθρου 30 , αποκλείεται ο δόλος του δράστη με αποτέλεσμα να τιμωρηθεί μόνο από αμέλεια (αν το έγκλημα τιμωρείται από αμέλεια).

Στην προκειμένη περίπτωση λοιπόν, δεδομένου πως το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, δύναται να τιμωρηθεί και αν τελείται με αμέλεια, ο κυνηγός δράστης θα τιμωρηθεί για ανθρωποκτονία εξ αμελείας του άρθρου 302 του ΠΚ

Η ανάστροφη πλάνη, είναι ακριβώς το αντίθετο:

έστω πως ο Α έχει ανθρωποκτόνο δόλο εναντίον του Β και θεωρεί πως ο τελευταίος «κρύβεται» πίσω από ένα δέντρο επειδή γνωρίζει πως ο Α θέλει να τον φονεύσει. Ο Α, πράγματι πυροβολεί προς την κατεύθυνση του δέντρου αλλά σκοτώνει ένα σκυλάκι που βρισκόταν πίσω από αυτό και «απολαμβάνει» την δροσιά του.

Επιμέρους ζητήματα «πλάνης».

1) Η «πλάνη» ως προς την ταυτότητα του υλικού αντικειμένου:

Υλικό αντικείμενο, είναι αυτό το ενσώματο αντικείμενο, εναντίον του οποίου στρέφεται το αποτέλεσμα (η συνέπεια), της εγκληματικής ενέργειας.

Η συγκεκριμένη μορφή πλάνης, αποκαλείται και πλάνη «περί το πρόσωπο» και αποτελεί ειδικότερη μορφή πλάνης «περί του αντικειμένου» -«error in objecto».

Επί παραδείγματι, τέτοια πλάνη υφίστανται, στην περίπτωση κατά την οποία ο Α θέλει να φονεύσει τον Β και τελικώς λανθάνει, (πλανάται) περί την ταυτότητα του προσώπου και σκοτώνει τον Γ.

Η συγκεκριμένη πλάνη, ΔΕΝ αποκλείει τον δόλο, με αποτέλεσμα να τιμωρηθεί ο δράστης κανονικά για ανθρωποκτονία του 299 ΠΚ.

Όταν υφίστανται πλάνη περί την ταυτότητα για διαφορετικά έννομα αγαθά (ετεροδύναμα αντικείμενα) τότε η τελευταία είναι νομικά σημαντική, γεγονός που σημαίνει πως αποκλείει τον δόλο του δράστη!

Έτσι, αν για παράδειγμα ο Α, που επιθυμεί να σκοτώσει τον σκύλο του Β, πυροβολήσει δε προς το σπιτάκι του σκύλου αλλά στο σπιτάκι κρύβεται από την κουβερνάντα του, ο γιός του Β, τότε στην πραγματικότητα, ο Α πλανάται ως προς το υλικό αντικείμενο (νομίζει ότι σκοτώνει σκύλο ενώ σκοτώνει άνθρωπο) και υπό αυτό το πρίσμα, δεδομένου πως τα υλικά αντικείμενα ΔΕΝ είναι νομικά ισοδύναμα, θα τιμωρηθεί μόνο για ανθρωποκτονία εξ αμελείας.

Το άδικο ως στοιχείο του εγκλήματος και οι λόγοι άρσης του.

Για να θεωρηθεί μια πράξη (ενέργεια ή παράλειψη) ως άδικη, τουλάχιστον σε πρώτο βαθμό, θα πρέπει αυτή να είναι αντίθετη με κάποιον θεσπισμένο

κανόνα δικαίου. Ωστόσο , για να θεωρηθεί και ολοκληρωτικά άδικη η εκάστοτε πράξη, θα πρέπει απαραίτητως να μην συντρέχουν και κάποιες προϋποθέσεις, οι οποίες δεν είναι αόριστες ή αυθαίρετες, αλλά θεμελιώνονται από άλλους κανόνες δικαίου, οι οποίες έχουν την δυνατότητα να άρουν τον άδικο χαρακτήρα μια πράξης.

Συνεπώς, θα πρέπει εξαρχής ο μελετητής του ποινικού δικαίου, να διακρίνει την έννοια του «αδίκου» σε δύο επιμέρους στοιχεία : α) στο τυπικό άδικο και β) στο ουσιαστικό άδικο.

Τυπικό, ονομάζεται το αρχικό άδικο, ήτοι το παράνομο της πράξης του δράστη, υπό το πρίσμα πως ούτως ή άλλως η συγκεκριμένη πράξη αντίκειται σε ένα τιθέμενο κανόνα δικαίου. Συνεπώς, όταν μια πράξη παραβιάζει ένα νόμο (κανόνα δικαίου) τότε, τυπικά πάντοτε είναι άδικη.

Ουσιαστικό, ονομάζεται το τελικό άδικο. Για να είναι μια πράξη και τελειωτικά άδικη, δεν αρκεί απλώς και μόνο να παραβιάζει κάποιον τιθέμενο κανόνα δικαίου, αλλά επιπροσθέτως, θα πρέπει η τελεσθείσα από τον δράστη πράξη , να είναι παραλλήλως και «κοινωνικά επιζήμια».

Οι λόγοι άρσης του αδίκου στην ουσία αποτελούν «εξαιρετική και αρνητική κρίση».

Οι κανόνες που κατ εξαίρεση επιτρέπουν μια παράνομη και τυπικά άδικη κατά τα λοιπά συμπεριφορά, ονομάζονται «επιτρεπτικοί κανόνες δικαίου».

Τέτοιοι κανόνες είναι αυτοί που επιγραμματικά περιγράφονται στο άρθρο 20 του ΠΚ και αναλύονται ειδικότερα στα άρθρα 21 (προσταγή), 22 (άμυνα), 25 (κατάσταση ανάγκης), 308 παρ 3 , 367 , 371 παρ 4 κτλ

Οι λόγοι άρσης του αδίκου βασίζονται σε δύο θεμελιώδεις αρχές , στην «αρχή του ελλείποντος κοινωνικού συμφέροντος» και στην «αρχή του υπέρτερου κοινωνικού συμφέροντος».

Οι λόγοι άρσης του αδίκου.

Οι λόγοι που αίρουν τον άδικο χαρακτήρα της εκάστοτε εγκληματική πράξης , **κατοχυρώνονται στα άρθρα 20 επ του ΠΚ.** Διακρίνονται δε , σε δύο πολύ μεγάλες κατηγορίες: **1) στους γενικούς λόγους άρσης του αδίκου και 2) στους ειδικούς.**

Οι γενικοί λόγοι, ονομάζονται έτσι, επειδή έχουν την δυνατότητα να άρουν τον άδικο χαρακτήρα οποιουδήποτε εγκλήματος. Αντίθετα οι

ειδικοί λόγοι , είναι αυτοί που ναι μεν αίρουν τον άδικο χαρακτήρα αλλά μόνο συγκεκριμένων εγκλημάτων.

Γενικοί λόγοι άρσης του αδικού είναι επί παραδείγματι, η άμυνα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 22 του ΠΚ , η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει το άδικο και κατοχυρώνεται στο αρθρ 25 του ΠΚ , η προσταγή του άρθρου 21 του ΠΚ.

Οι ειδικοί λόγοι άρσης του αδικού, δεδομένου πως αίρουν το άδικο μόνο συγκεκριμένων εγκλημάτων, εντοπίζονται μόνο και σε συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων (βλ. επί παραδείγματι αρθρ. 304 παρ 4 ΠΚ) .

Ειδικότερη ανάλυση των συγκεκριμένων λόγων άρσης του αδικού:

Η ΆΜΥΝΑ

Η άμυνα αποτελεί έναν γενικό λόγο άρσης του αδικού (ίσως τον πιο διαδεδομένο) , και κατοχυρώνεται στο άρθρο 22 του ΠΚ, σύμφωνα με το οποίο:

«1. Δεν είναι άδικη η πράξη που τελείται σε κατάσταση άμυνας.

2. Άμυνα είναι η αναγκαία προσβολή του επιτιθέμενου στην οποία προβαίνει το άτομο, για να υπερασπισθεί τον εαυτό του ή άλλον από άδικη και παρούσα επίθεση που στρέφεται εναντίον τους.

3. Το αναγκαίο μέτρο της άμυνας κρίνεται από το βαθμό επικινδυνότητας της επίθεσης, από το είδος της βλάβης που απειλούσε, από τον τρόπο και την ένταση της επίθεσης και από τις λοιπές περιστάσεις».

Όπως και οι υπόλοιποι λόγοι άρσης του αδικού, έτσι ακριβώς και η άμυνα , επί της ουσίας καθίστα μια αρχικώς άδικη πράξη, ήτοι μια πράξη που αντικειμενικά και υποκειμενικά πληροί την υπόσταση κάποιου εγκλήματος , ως μια μη άδικη τελειωτικά πράξη, όπως απαιτεί το άρθρο 14 του ΠΚ.

Προϋποθέσεις άμυνας:

1) Η πρώτη βασική προϋπόθεση της άμυνας είναι να υφίστανται **επίθεση**. Υπενθυμίζεται, ότι ως επίθεση νοείται η ανθρώπινη συμπεριφορά που τείνει στην προσβολή κάποιων εννόμων αγαθών. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως ΔΕΝ νοείται επίθεση στις περιπτώσεις της προσβολής εννόμων αγαθών από φυσικά φαινόμενα (ήτοι κεραυνούς, χαλάζι, νεροποντές, πλημμύρες, τυχαίες πυρκαγιές κτλ). Δεν υφίστανται επίσης επιθετική ενέργεια, στις περιπτώσεις των λεγόμενων «μη πράξεων». Πράξεων δηλαδή, που αν και τελούνται από

συγκεκριμένα υποκείμενα , λόγω της καταστάσεως που αυτά βρίσκονται, δεν μπορούν να θεωρηθούν πως άπτονται των κανονικών πράξεων. Τέτοιες περιπτώσεις μη πράξεων μπορεί να είναι πχ οι αντανakλαστικές κινήσεις, η υπνοβασία , η κρίση επιληπτικού σοκ κτλ. Τέλος, ως επίθεση μπορεί να θεωρηθεί και μια συμπεριφορά αμελής. Ήτοι, αν παραβιάζει ο οποιοσδήποτε ένα αντικειμενικό κανόνα επιμέλειας ο οποίος τείνει να προκαλέσει κακό (προσβολή του εννόμου αγαθού) σε κάποιο άλλο πρόσωπο, τότε αυτό το άλλο πρόσωπο έχει δικαίωμα άμυνας του άρθρου 22.

2) Δεύτερη προϋπόθεση για την ύπαρξη αμυντικής ενέργειας , είναι ότι η επίθεση θα πρέπει να είναι «..παρούσα..».

3) Τρίτη προϋπόθεση για τη στοιχειοθέτηση της άμυνας , είναι το ότι η επίθεση θα πρέπει παράλληλα , εκτός από «παρούσα» να είναι και «άδικη».

Άμυνα υπέρ τρίτου:

Η αμυντική πράξη μπορεί σαφώς να προέρχεται απευθείας από το αμυνόμενο, ήτοι τον άνθρωπο του οποίου είτε προσβάλλεται έννομο αγαθό αυτή τη στιγμή ή από στιγμή σε στιγμή με βάση την κοινή πείρα επίκειται προσβολή του εννόμου αγαθού του, **αλλά μπορεί επίσης να προέρχεται και από τρίτο πρόσωπο**. Η αμυντική πράξη δια μέσω τρίτου προσώπου (δηλαδή προσώπου που δεν πλήττονται τα έννομα αγαθά του από την επιθετική ενέργεια) , δικαιολογείται από το γεγονός πως όπως έχει αναφερθεί ως άνω, η άμυνα ως λόγος άρσης του αδικού αφενός προστατεύει ατομικά αγαθά αλλά αφετέρου προστατεύει και την εύρυθμη και ομαλή κοινωνική ειρήνη. Συνεπώς, υπό αυτό το πρίσμα, δικαιολογείται απόλυτα η αμυντική πράξη να προέρχεται και από τρίτο πρόσωπο ή και μόνο από τρίτο πρόσωπο (στην περίπτωση κατά την οποία ο αμυνόμενος αδρανεί). **Μάλιστα, αυτό σημαίνει πως ακόμα και αν το πρόσωπο είναι ο βασικός στόχος της επίθεσης, δεν ζητάει ή δεν επιθυμεί την αμυντική πράξη τρίτου , αυτό ΔΕΝ απαγορεύει στον τρίτο τελικώς να την πράξει.**

Πρόβλημα ωστόσο προκύπτει, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αφενός ο άμεσα παθών από την επίθεση αποδέχεται την προσβολή του εννόμου αγαθού του (είτε ρητώς είτε σιωπηρώς) και αφετέρου όταν έχει και εξουσία διαθέσεως επί του συγκεκριμένου εννόμου αγαθού.

Όπως έχει επισημανθεί, και στο λόγο της «συναίνεσης του παθόντος» , εξουσία διαθέσεως μπορεί να έχει ο παθών σε εγκλήματα που θίγουν την τιμή και την υπόληψη του (όπως πχ τα εγκλήματα των άρθρων 361, 362) ή στα εγκλήματα της απλής σωματικής βλάβης (άρθρο 308 ΠΚ) κτλ. Στις περιπτώσεις αυτές λοιπόν, αμυντική πράξη τρίτου ΔΕΝ δικαιολογείται, γεγονός το οποίο σημαίνει πως αν τρίτος επιχειρήσει να αμυνθεί για λογαριασμό του

παθόντος , τότε τελικώς τελεί άδικη πράξη! Φυσικά στα έννομα αγαθά, που ο παθών δεν έχει εξουσία διαθέσεως (ζωή ,γενετήσια ελευθερία, βαριές ή επικίνδυνες σωματικές βλάβες της υγείας και της σωματικής ακεραιότητας κ.α), η αμυντική πράξη τρίτου προσώπου είναι νόμιμη ακόμα και αν ο παθών επιθυμούσε να προσβληθεί το έννομο αγαθό του από την επιθετική ενέργεια.

Η υπέρβαση της άμυνας (αρθρ 23 ΠΚ)

«Όποιος υπερβαίνει τα όρια της άμυνας τιμωρείται, αν η υπέρβαση έγινε με πρόθεση, με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83), και αν έγινε από αμέλεια, σύμφωνα με τις διατάξεις τις σχετικές με αυτήν. Μένει ατιμώρητος και δεν του καταλογίζεται η υπέρβαση, αν ενέργησε μ' αυτό τον τρόπο εξαιτίας του φόβου ή της παραχής που του προκάλεσε η επίθεση».

Σύμφωνα με το ως άνω άρθρο, αν η αμυντική πράξη υπερβεί ένα καθορισμένο μέτρο , τότε ο αμυνόμενος ενέχει ποινική ευθύνη. Μάλιστα αν «από πρόθεση» υπήρξε υπέρβαση του μέτρου, τότε ο δράστης κατά ρητή επιταγή του άρθρου θα τιμωρηθεί για το έγκλημα που διέπραξε αλλά «με ποινή ελαττωμένη» κατά το άρθρο 83 του ΠΚ.

Αν «από αμέλεια» υπερέβη το μέτρο της αμυντικής πράξης ο αμυνόμενος , θα του καταλογιστεί το έγκλημα σύμφωνα με τις διατάξεις της αμελείας (αν το έγκλημα φυσικά τιμωρείται με βάση την αμέλεια).

Τέλος , σύμφωνα με το άρθρο , «Μένει ατιμώρητος και δεν του καταλογίζεται η υπέρβαση, αν ενέργησε μ' αυτό τον τρόπο εξαιτίας του φόβου ή της παραχής που του προκάλεσε η επίθεση».

Κατά την κρατούσα άποψη πάντως ο καταλογισμός του δράστη δύναται να αποκλειστεί όχι μόνο από στοιχεία σαν και αυτά του «φόβου και της παραχής» αλλά και άλλα ασθενικά συναισθήματα όπως, ο τρόμος , η ντροπή , η απόγνωση, η δειλία. Το «ασθενικό συναισθημα θα κριθεί με βάση τις περιστάσεις και τα πραγματικά περιστατικά». Έτσι αν επί παραδείγματι ο αμυνόμενος διαθέτει περίστροφο και ο επιτιθέμενος επιτίθεται με τα χέρια , σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ασθενικό» το συναισθημα του αμυνόμενου .

Συνεπώς , παρατηρείται πως η υπέρβαση ή όχι του μέτρου άμυνας , επί της ουσίας αποτελεί έλεγχο αναλογικότητας, υπό την έννοια πως ο εφαρμοστής αλλά και ο ερμηνευτής του δικαίου , θα πρέπει ανά περίπτωση να διαπιστώσουν αν το μέτρο, η ένταση ή ο τρόπος του αμυνόμενου, ήταν υπέρ το δέον επαχθής ως προς τα έννομα αγαθά του επιτιθέμενου , χωρίς αυτό να απαιτείται.

Η υπαίτια κατάσταση της άμυνας:

Θεμελιώνεται στο άρθρο 24 του ΠΚ, σύμφωνα με το οποίο:

«Δεν απαλλάσσεται από την ποινή που ορίζει ο νόμος όποιος με πρόθεση προκάλεσε την επίθεση άλλου για να διαπράξει εναντίον του αξιόποινη πράξη με το πρόσχημα της άμυνας».

Πρόκειται για την περίπτωση , κατά την οποία ο «αμυνόμενος» , προκάλεσε ο ίδιος την επίθεση από πλευράς του επιτιθέμενου , με σκοπό να προβεί σε αμυντική πράξη και να πλήξει έννομα αγαθά του επιτιθέμενου. **Αν λοιπόν συντρέχει μια τέτοια περίπτωση , τότε κατά ρητή επιταγή του άρθρου 24 του ΠΚ , ο «αμυνόμενος» πράττει τελικώς άδικα, με αποτέλεσμα να τιμωρηθεί για το έγκλημα το οποίο τελικά τέλεσε.**

Η νομιζόμενη άμυνα:

Η «νομιζόμενη άμυνα» , υφίστανται όταν ο δράστης εσφαλμένα νομίζει ότι δέχεται επίθεση από άλλον , όμως στην πραγματικότητα αυτό δεν συμβαίνει ή όταν ακόμα και όταν εσφαλμένα ο δράστης πλανάται και ως προς το είδος της απειλουμένης βλάβης.

Στις περιπτώσεις αυτές , η «νομιζόμενη άμυνα» εξομοιώνεται νομικά με την έννοια της πραγματικής πλάνης του άρθρου 30 του ΠΚ , η οποία αποκλείει τον δόλο. Συνεπώς, αν το έγκλημα που έχει τελέσει ο πεπλανημένος αμυνόμενος τιμωρείται από αμέλεια, τότε θα ενέχει ποινική ευθύνη για αμέλεια. Αν όμως το έγκλημα τιμωρείται μόνο από δόλο (πχ φθορά ξένης ιδιοκτησίας 378 ΠΚ) , τότε θα παραμείνει ατιμώρητος!

Η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει το άδικο (άρθρο 25 ΠΚ).

«1. Δεν είναι άδικη η πράξη που τελεί κάποιος, για να αποτρέψει παρόντα και αναπότρεπτο με άλλα μέσα κίνδυνο, ο οποίος απειλεί το πρόσωπο ή την περιουσία του ίδιου ή κάποιου άλλου χωρίς δική του υπαιτιότητα, αν η βλάβη που προκλήθηκε, στον άλλο είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος και τη σπουδαιότητα από τη προσβολή που απειλήθηκε.

2. Η προηγούμενη διάταξη δεν εφαρμόζεται σε όποιον έχει καθήκον να εκτεθεί στον απειλούμενο κίνδυνο.

3. Η διάταξη του άρθρου 23 έχει ανάλογη εφαρμογή και στην περίπτωση αυτού του άρθρου».

Ως «κατάσταση ανάγκης» ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 25 του ΠΚ , η κατάσταση εκείνη κατά την οποία **ένας κίνδυνος απειλεί ορισμένο έννομο αγαθό , ο οποίος μπορεί να αποτραπεί μόνο με αντιπροσβολή ενός**

άλλου εννόμου αγαθού το οποίο όμως κατά ρητή επιταγή του άρθρου 25 του ΠΚ θα πρέπει να είναι σημαντικά κατώτερο (ποσοτικά αλλά και ποιοτικά) από το έννομο αγαθό το οποίο εν τοις πράγμασι απειλεί ο παρών κίνδυνος.

Επί παραδείγματι, ο ορειβάτης Α, εξαιτίας της έντονης χιονόπτωσης αποφασίζει να παραβιάσει το απομονωμένο σπίτι στο βουνό που ανήκει στον Β, για να προστατεύσει την υγεία του και την σωματική του ακεραιότητα.

Στο ως άνω παράδειγμα, ο Α (ορειβάτης) πράττει αρχικώς άδικα, δεδομένου πως από την πράξη του, στοιχειοθετείται το έγκλημα της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας το οποίο συρρέει με αυτό της διατάραξης οικιακής ειρήνης. Όμως, δεν πράττει και τελικώς άδικα, επειδή ακριβώς προβαίνει στην ως άνω ενέργεια με σκοπό ακριβώς να προασπίσει το πολύ σημαντικότερο αγαθό της υγείας και της σωματικής του ακεραιότητας. Συντρέχει δηλαδή η περίπτωση του άρθρου 25 του ΠΚ, περί καταστάσεως ανάγκης.

Προϋποθέσεις του άρθρου 25:

A) εν εξελίξει κίνδυνος.

Αυτό πρακτικά συμβαίνει όταν είναι είτε εν εξελίξει, είτε όταν η επέλευση της βλάβης άρχισε να επίκειται σε τέτοιο βαθμό ώστε η οποιαδήποτε καθυστέρηση, θα μπορούσε να αποβεί μοιραία για την προσβολή ολόκληρου του εννόμου αγαθού.

B) Το «άλλως αναπότρεπτο» του κινδύνου.

Για τη στοιχειοθέτηση της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 25 του ΠΚ, θα πρέπει υποχρεωτικά ο επερχόμενος κίνδυνος που απειλεί το έννομο αγαθό να είναι «**άλλως αναπότρεπτος**».

Αυτή η προϋπόθεση αποτελεί ακόμα μια βασική διαφορά της άμυνας του άρθρου 22 του ΠΚ με την κατάσταση της ανάγκης του άρθρου 25.

Στην περίπτωση της άμυνας, είχε επισημανθεί πως ο αμυνόμενος έχει δικαίωμα να επιλέξει τον τρόπο με τον οποίο θα αμυνθεί έναντι της άδικης και παρούσης επιθέσεως. Αρκεί βέβαια να μην ξεπερνάει το απαιτούμενο μέτρο, διότι αν συμβεί αυτό, τότε θα πρόκειται για υπέρβαση της άμυνας κατ άρθρον 23 του ΠΚ και το άδικο της πράξης δεν είναι δυνατόν να αρθεί. Είχε μάλιστα επισημανθεί πως η φυγή δεν θεωρείται άμυνα!

Δεν συμβαίνει το ίδιο στην περίπτωση της κατάστασης της ανάγκης. Στην κατάσταση της ανάγκης, το άδικο αίρεται αν ο κίνδυνος σε σχέση με το προστατευόμενο έννομο αγαθό, δεν μπορεί να αποτραπεί αλλιώς. Αυτό

πρακτικά σημαίνει πως αν μπορεί να αποτραπεί ο κίνδυνος ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΜΕ ΦΥΓΗ τότε κατάσταση ανάγκης δεν δικαιολογείται.

Γ) Ο κίνδυνος θα πρέπει υποχρεωτικά να αποτελεί απειλή για έννομα αγαθά του προσώπου. Ως έννομα αγαθά, δεν νοούνται μόνο η ζωή , η υγεία , η σεξουαλική αυτοδιάθεση αλλά προφανώς και η περιουσία. Ως προς την περιουσία όμως του προσώπου αναγκαίος καθίσταται ο κάτωθι διαχωρισμός.

Όταν γίνεται λόγος για περιουσία, νοείται «το σύνολο των περιουσιακών αγαθών που ανήκουν σε ένα πρόσωπο και δεν αποδοκιμάζονται από το δίκαιο». Αυτό σημαίνει πως αν η περιουσία ενός προσώπου (φυσικού ή νομικού), αποδοκιμάζεται από το δίκαιο , ήτοι αποκτήθηκε με τρόπο παράνομο , ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΟ ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ ΚΑΤ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΔΕΝ ΔΙΑΚΙΟΛΟΓΕΙΤΑΙ ΠΡΑΞΗ (άμυνα ή κατάσταση ανάγκης) για την προστασία της.

Επί παραδείγματι, ο Α (φυσικό πρόσωπο) είναι έμπορος ναρκωτικών και στην προσπάθειά του να σώσει τα χρήματα της εμπορίας από πυρκαγιά που ξεσπά στο σπίτι του, παραβιάζει την αποθήκη του διπλανού σπιτιού και τα μεταφέρει εκεί. Η πράξη του είναι άδικη και τελειωτικά και δεν συντρέχει η περίπτωση της καταστάσεως ανάγκης του άρθρου 25 ΠΚ. Αντίκειται προς το δίκαιο (και άρα δεν πρόκειται για προστατευόμενο έννομο αγαθό) , συνεπεία του οποίου ΔΕΝ δικαιολογείται πράξη προστασίας της.

Δ) Πρόκειται για τη σημαντικότερη προϋπόθεση, όσον αφορά τη στοιχειοθέτηση της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 25 του ΠΚ.

Για να συντρέχει η περίπτωση λοιπόν του άρθρου 25 του Πκ , **θα πρέπει υποχρεωτικά , το αγαθό που τελικά προσβάλλεται να είναι «σημαντικά κατώτερο από το αγαθό το οποίο διασώζεται» Μάλιστα, όταν γίνεται αναφορά σε «σημαντικά κατώτερο» έννομο αγαθό, νοείται όχι μόνο με ποιοτικά κριτήρια αλλά και με ποσοτικά. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό δεν μπορεί ποτέ να είναι η ανθρώπινη ζωή.**

Αυτό συμβαίνει, διότι η ζωή αποτελεί αφενός το υπέρτερο έννομο αγαθό, (επομένως ενέχει ποιοτική ανωτερότητα σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα) και αφετέρου δεν μπορεί να προσμετρηθεί ποσοτικά. Η προστασία της ζωής του ενός, δεν έχει μικρότερη αξία από την προστασία της ζωής περισσοτέρων.

Ε) προϋπόθεση για την άρση του αδικού επί καταστάσεως ανάγκης, έγκειται στο γεγονός πως η προσβολή του εννόμου αγαθού θα πρέπει να είναι υποχρεωτική και αναγκαία (αναλογικότητα, άλλως εφαρμογή του 25 παρ. 3) .

ΣΤ) Ο κίνδυνος αυτός, θα πρέπει υποχρεωτικά να μην οφείλεται σε υπαιτιότητα του κινδυνεύοντα

Η) να μην έχει νομικό καθήκον να εκτεθεί στο κίνδυνο. Στη περίπτωση που αυτός που κινδυνεύει έχει νομικό καθήκον να βρίσκεται ενός του κινδύνου , τότε σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 25 , δεν είναι δυνατόν να αρθεί ο άδικος χαρακτήρας της πράξης του.

Ως γνωστόν το νομικό καθήκον μπορεί να προκύπτει είτε μέσα από ποινικά νομοθετήματα , είτε και γενικά από άλλες νομικές διατάξεις.

Η προσαγή άρθρο 21 του Ποινικού Κώδικα

Σύμφωνα με το άρθρο 21: ***«δεν είναι άδικη η πράξη την οποία κάποιος επιχειρεί για να εκτελέσει προσαγή που του έδωσε, σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους, η αρμόδια αρχή αν ο νόμος δεν επιτρέπει στον αποδέκτη της προσαγής να εξετάσει αν είναι νόμιμη ή όχι. Στην περίπτωση αυτή ως αυτουργός τιμωρείται εκείνος που έδωσε την προσαγή»***.

Επί της ουσίας λοιπόν, η προσαγή είναι η δήλωση βούλησης της αρμόδιας αρχής για ορισμένη ενέργεια (ή παράλειψη) υπηρεσιακή, η οποία υποχρεωτικά θα πρέπει να απευθύνεται σε ιεραρχικά κατώτερο όργανο. Στην περίπτωση αυτή, ποινική ευθύνη έχει μόνο ο προστάξας , ο οποίος και θα τιμωρηθεί ως «έμμεσος αυτουργός της πράξης» εκτός και αν κατά ρητή επιταγή του άρθρου 21 η προσαγή είναι εξόφθαλμα παράνομη ή αντισυνταγματική

Ο καταλογισμός.

Ο καταλογισμός, αποτελεί το τρίτο κατά σειρά στοιχείο που στοιχειοθετεί την έννοια της αξιόποινης πράξης κατά το άρθρο 14 του ΠΚ. Πρόκειται για την κρίση μιας Πολιτείας για τον αν τελικά πρέπει ή όχι να χρεωθεί (και σε τι βαθμό) μια εγκληματική πράξη στο δράστη και να ενέχει ο τελευταίος ποινική ευθύνη. Διαφέρει από την κρίση περί το άδικο , διότι στον καταλογισμό η κρίση της Πολιτείας για την ενοχή ή μη του δράστη , εναπόκειται κατά κύριο λόγο σε στοιχεία της ίδιας της προσωπικότητάς . Όταν μια εγκληματική κατά τα λοιπά πράξη είναι και καταλογιστή, αυτό σημαίνει πως υφίστανται τελική

κρίση περί την ενοχή του δράστη και κατ επέκταση περί την ποινική του τιμώρηση.

Η πλάνη περί το άδικο ως στοιχείο του καταλογισμού

Το άρθρο 31 του Ποινικού Κώδικα, θεμελιώνει την νομική πλάνη η οποία διαδραματίζει εξέχον ρόλο όσον αφορά τον καταλογισμό. Ωστόσο, η πρώτη παράγραφος του ως άνω άρθρου, σαφώς διαφέρει από την 2η παράγραφο.

Σύμφωνα με την 1η παράγραφο, **«μόνη η άγνοια του αξιοποίνου δεν αρκεί για να αποκλείσει τον καταλογισμό»** του δράστη.

Αντίθετα, σύμφωνα με την παράγραφο 2 **«η πράξη όμως δεν καταλογίζεται σε εκείνον που την τελεί αν αυτός δεν είχε συνείδηση του αδικού χαρακτήρα της λόγω πλάνης που δεν μπορούσε να αποφύγει, μολονότι κατέβαλε την οφειλόμενη από τις περιστάσεις και δυνατή γι' αυτόν επιμέλεια (συγγνωστή νομική πλάνη)»**.

Καθίσταται λοιπόν σαφές, πως η περίπτωση της παραγράφου 1 όπως προκύπτει και από την ίδια την γραμματική ερμηνεία του άρθρου, δεν επηρεάζει το αξιόποινο της πράξης του δράστη.

Πότε υφίστανται όμως πλάνη περί το αξιόποινο μια πράξης;

Πρόκειται επί της ουσίας για πλάνη του δράστη περί του τιμωρητού της συμπεριφοράς του. Απλούστερα ο δράστης δεν γνωρίζει ότι υφίστανται ποινικός νόμος που τιμωρεί την ενέργεια (ή την παράλειψη) του!

Επίσης πλάνη περί το αξιόποινο, μπορεί να υφίστανται και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ο δράστης πλανάται ως προς το περιεχόμενο του σχετικού νόμου. **Συνεπώς η συγκεκριμένη πλάνη, δεν αναφέρεται στο αδίκημα αλλά στην κύρωση της πράξης**, ήτοι στο αν η πράξη τιμωρείται ποινικά. Συνεπεία τούτου είναι πως το συγκεκριμένο είδος πλάνης ΔΕΝ αίρει το καταλογισμό.

Πολλές φορές βέβαια οι διαφορές μεταξύ της πλάνης της 1ης παραγράφου του άρθρου 31 με την 2η, είναι ιδιαίτερος δυσχερείς. Εξ αυτού του λόγου, οφείλει ο εφαρμοστής αλλά και ο μελετητής του δικαίου, να διακρίνει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες υφίστανται πλάνη περί το αξιόποινο (η οποία όπως αναφέρθηκε δεν διαδραματίζει κανέναν ρόλο σχετικά με την ποινική τιμώρηση του δράστου) από τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες υφίσταται πλάνη περί το άδικο η οποία **ΑΝ είναι συγγνωστή** τότε ο δράστης δεν τιμωρείται σύμφωνα με την 2η παράγραφο.

Επί παραδείγματι, εάν ασκηθεί ποινική δίωξη στον Α για το αδίκημα της ανεγέρσεως αυθαιρέτου κτίσματος και στην απολογία του ισχυρίστηκε ότι δεν

γνώριζε πως η συγκεκριμένη πράξη τιμωρείται, τότε στην πραγματικότητα ο Α έχει άγνοια περί του αξιόποινου. Θεμελιώνεται δηλαδή η περίπτωση της 1ης παραγράφου του άρθρου 31, με συνέπεια να ευθύνεται ποινικά ο δράστης!

Αντίθετα αν στο ως άνω παράδειγμα, αν ο δράστης ισχυριζόταν ότι δεν γνώριζε πως απαγορεύεται η συγκεκριμένη πράξη, τότε στοιχειοθετείται πλάνη περί το άδικο, ήτοι η πλάνη της 2ης παραγράφου του άρθρου 31, η οποία εάν κριθεί ως συγγνωστή τότε οδηγεί στην άρση του καταλογισμού του δράστη.

Το συγγνωστό της πλάνης περί το άδικο

Σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγραφος 2 για να αποκλειστεί η πλάνη του άδικου με συνέπεια το μη τιμωρηθεί ποινικά ο δράστης (να μην έχει ενοχή) τότε θα πρέπει αφενός να βρίσκεται σε πλάνη και **αφετέρου η πλάνη αυτή να είναι και συγγνωστή!**

Κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου (912/2004) **«συγγνωστή θεωρείται η πλάνη κατά την οποία ο δράστης με βάση τα πραγματικά περιστατικά κατέβαλε όση επιμέλεια ήταν δυνατό να καταβάλλει και παρά ταύτα δεν μπόρεσε να διαγνώσει το άδικο της πράξης του»**. Αυτό πρακτικά σημαίνει οι ειδικές συνθήκες και οι περιστάσεις που βρίσκεται ο υπαίτιος αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στο να κριθεί ως συγγνωστή ή ασύγγνωστη η πλάνη του συγκεκριμένου δράστη.

Επί παραδείγματι, στοιχεία όπως η **ηλικία ,η εμπειρία ,οι πνευματικές ικανότητες αλλά και οι επαγγελματικές ικανότητες, είναι αυτά τα οποία καθορίζουν την ύπαρξη ή την ανυπαρξία της συγγνωστής πλάνης**. Συνεπώς, καθίσταται κατανοητό πως ως προς τη διάγνωση του συγγνωστού της πλάνης, υπολογίζονται πάντοτε οι συγκεκριμένες συνθήκες μέσω των οποίων δρα κάποιος .

Η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό (αρθρ. 32 ΠΚ)

Κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό συντρέχει στην περίπτωση κατά την οποία ο Α για να σώσει πχ ένα περιουσιακό του αντικείμενο όπως πχ το παλτό του που πήρε φωτιά, το διασώζει με το ανάλογης αξίας παλτό του Β το οποίο το χρησιμοποιεί για να σβήσει τη φωτιά από το δικό του με αποτέλεσμα να το καταστρέψει.

Σε αντίθεση με την κατάσταση ανάγκης που αποκλείει το άδικο (αρθρ 25 ΠΚ) η κατάσταση ανάγκης που αποκλείει τον καταλογισμό κατά το άρθρο 32, μπορεί να αφορά και το έννομο αγαθό της ίδιας της ζωής. Μπορεί δηλαδή, ο δράστης να θυσιάσει ακόμα και μία (ή περισσότερες)

ανθρώπινες ζωές και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 32 να μην του καταλογιστούν οι εγκληματικές αυτές πράξεις.

Επί παραδείγματι, έστω πως ο ναυαγός Γ σπρώξει από τη διασωστική σανίδα τον ναυαγό Δ για να πιαστεί ο ίδιος με αποτέλεσμα τελικά να πνιγεί ο Δ! Δίχως αμφιβολία η πράξη του Γ είναι άδικη, όμως ΔΕΝ είναι παράλληλα και καταλογιστή διότι ναι μεν θυσιάζει ένα έννομο αγαθό (και μάλιστα το υπέρτερο των εννόμων αγαθών) όμως προστατεύει ένα ανάλογο αυτού, που είναι η δική του ζωή.

Προσοχή: επισημαίνεται πως το γεγονός τού ότι οι πράξεις των τελευταίων δεν είναι καταλογιστές, ΔΕΝ σημαίνει (σε καμία των περιπτώσεων) ότι δεν είναι και άδικες. Κατά συνέπεια ούσες άδικες επιτρέπεται εναντίον τους οποιοδήποτε μέτρο άμυνας! Δηλαδή στο ως άνω παράδειγμα ο Δ δεν θα τελούσε τελικώς άδικη πράξη εάν αντεπιτεθεί στον όπως επισημάνθηκε ακαταλόγιστο Γ ακόμα και αν εξαιτίας αυτής της άμυντικής πράξεως αφαιρούσε τη ζωή του Γ!

Προϋποθέσεις της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 32 του Ποινικού Κώδικα

1) Αρχικά για να υφίστανται κατάσταση ανάγκης του αρ 32 του Ποινικού Κώδικα, θα πρέπει **να υπάρχει κίνδυνος**. Ο κίνδυνος θα πρέπει να είναι ενεστώς και επιπροσθέτως να απειλεί έννομα αγαθά είτε του ίδιου του δράστη είτε οικείων προσώπων (αρθρ 13 ΠΚ) που έχουν στενή σχέση με αυτόν.

Προσοχή: αν ο δράστης δεν ενεργεί με σκοπό την προστασία είτε τη δική του, είτε των προαναφερθέντων ατόμων δεν υφίστανται σε καμία περίπτωση άρση του καταλογισμού του, λόγω κατάστασης της ανάγκης. Άλλωστε η δικαιολογητική βάση του αρθρ 32 είναι ακριβώς η ψυχική πίεση μέσω της οποίας δεν καθίσταται δυνατόν ο δράστης να διαμορφώσει ελεύθερη βούληση ώστε να αποφύγει το έγκλημα.

2) Δεύτερη προϋπόθεση για την ύπαρξη της περιπτώσεως του άρθρου 32, είναι ότι το στοιχείο του κινδύνου **δεν θα πρέπει να οφείλεται σε υπαιτιότητα του ίδιου του δράστη!**

Η υπαιτιότητα όμως του δράστη θα πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ακόμα και αν ο κίνδυνος προέρχεται από τα πρόσωπα που σύμφωνα με το άρθρο 32 επιδιώκει να προστατεύσει με την πράξη του ο δράστης τότε συνεχίζει να συντρέχει περίπτωση άρσης του καταλογισμού, ήτοι αποκλείεται ο καταλογισμός του τελευταίου.

3) Τρίτη προϋπόθεση για το αρθρ 32, είναι το στοιχείο της βλάβης.

Η βλάβη που προκλήθηκε στον άλλον θα πρέπει να είναι **ανάλογης** «κατά είδους και σπουδαιότητας αξίας» με τη βλάβη που απειλείται. Το απολύτως αναγκαίο της προσβολής του εννόμου του τρίτου (ή του κοινωνικού συνόλου). Στοιχείο της αρχής της αναλογικότητας.

4) Ο δράστης θα πρέπει να μην έχει νομικό καθήκον να εκτεθεί στον απειλούμενο κίνδυνο.

Τέτοια πρόσωπα που έχουν νομικό καθήκον, μπορεί να είναι (αστυνομικοί, ιατροί, πυροσβέστες, λιμενικοί, στρατιωτικοί κτλ). Μάλιστα κατά την απολύτως κρατούσα άποψη σε θεωρία και νομολογία η εφαρμογή του άρθρου 32 αποκλείεται όχι μόνον όταν έχει καθήκον έκθεσης στον κίνδυνο ο δράστης αλλά και όταν έχουν καθήκον έκθεσης τα πρόσωπα υπέρ των οποίων ενεργεί.

5) Θα πρέπει ο δράστης να γνωρίζει την ύπαρξη του κινδύνου και να ενεργεί με σκοπό την αποτροπή του.

Αν επί παραδείγματι ο δράστης αγνοεί ότι διασώζει ανάλογης βαρύτητας αγαθό είτε του ίδιου είτε άλλου προσώπου από αυτά που αναφέρει το άρθρο 32 του ΠΚ, τότε ο καταλογισμός του δεν αποκλείεται.

Τέλος όσον αφορά την έκτη προϋπόθεση θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο δράστης θα πρέπει να έχει και σκοπό προστασίας του συγκεκριμένου σωζόμενου αγαθού.

Πχ Ο ναυαγός Α, βρίσκεται στο πέλαγος μαζί με τη σύζυγό του Β και τον Γ. Αποτρέπει βιαίως τον Γ να ανέβει στη σωστική λέμβο η οποία χωράει μόνο δύο άτομα με αποτέλεσμα να σωθεί αυτός και η σύζυγός του. Αν ο σκοπός του δράστη ήταν πράγματι να σωθεί ο ίδιος και το οικείο του πρόσωπο, τότε ο τελευταίος είναι ακαταλόγιστος βάσει του άρθρου 32. Εάν όμως ο Α έδρασε κατά αυτόν τον τρόπο για σκοπό διαφορετικό από τη διάσωση των συγκεκριμένων εννόμων αγαθών ήτοι της ζωής της δικής του και της συζύγου του, τότε παραμένει καταλογιστός. Αν για παράδειγμα ο δράστης γνώριζε πως η γυναίκα του και ο Γ διατηρούσαν κρυφή ερωτική σχέση και βρήκε αφορμή την κατάσταση του ναυαγίου για να σκοτώσει τον Γ, τότε το γεγονός πως σώθηκε η γυναίκα του είναι άσχετο από τη στιγμή που ο δράστης δεν είχε το συγκεκριμένο σκοπό προστασίας! Θα κριθεί λοιπόν ακαταλόγιστος όσον αφορά τη δική του ζωή σύμφωνα με το άρθρο 32 αλλά ενέχει καταλογισμό για την ανθρωποκτονία εναντίον του Γ, διότι δεν έδρασε με σκοπό διάσωσης της γυναίκας του.

6) Τέλος θα πρέπει να συντρέχουν οι γνωστές προϋποθέσεις που συνέτρεχαν και για την εφαρμογή του άρθρου 25 ΠΚ, περί καταστάσεως ανάγκης που αποκλείει το άδικο. **Δηλαδή, θα πρέπει ο κίνδυνος να είναι με άλλα μέσα**

αναπότρεπτος. Εάν ο κίνδυνος μπορεί να αποτραπεί και με άλλα μέσα (ηπιότερα) και παρά ταύτα ο δράστης επέλεξε αυτό που προσβάλλει βαρύτερα κάποιο έννομο αγαθό, τότε δεν αποκλείεται ο καταλογισμός

Η υπέρβαση των ορίων της κατάστασης ανάγκης του άρθρου 32 του Ποινικού Κώδικα:

Είναι ίδιες με αυτές που συντρέχουν στο άρθρο 25 του Ποινικού Κώδικα περί κατάστασης ανάγκης που αποκλείει το άδικο.

Οι διαφορές μεταξύ των ετών 32 και 25

Οι βασικές διαφορές των δύο άρθρων έχουν ως εξής:

A) στο άρθρο 25 αίρεται το άδικο της πράξης του δράστη, αντίθετα στο άρθρο 32 αίρεται ο καταλογισμός .

B) Η βλάβη που προκλήθηκε από το δράστη στο άρθρο 25 θα πρέπει να είναι κατώτερη και μάλιστα «σημαντικά κατώτερη» από την βλάβη που απειλήθηκε. Αντίθετα η βλάβη του άρθρου 32 μπορεί να είναι και ανάλογης αξίας με τη βλάβη του έννομου αγαθού που απειλήθηκε.

Γ) Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 25, ο φορέας των εννόμων αγαθών που απειλούνται μπορεί φυσικά να είναι ο ίδιος ο δράστης αλλά και οποιοσδήποτε τρίτο πρόσωπο δηλαδή, ένας αόριστος αριθμός προσώπων. Μάλιστα όπως έχει επισημανθεί και αναλυθεί εκτενώς, μπορεί ακόμα να είναι και η ίδια η πολιτεία όταν πρόκειται για τα «ατομικά κρατικά έννομα αγαθά». Φυσικά δεν συμβαίνει το ίδιο με το άρθρο 32 του Ποινικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο, ο φορέας των απειλούμενων εννόμων αγαθών μπορεί να είναι μόνο είτε ο ίδιος ο δράστης είτε αποκλειστικά τα πρόσωπα που αναφέρει το άρθρο 32.

Οι ειδικές μορφές του εγκλήματος.

α) η απόπειρα, β) η συμμετοχή και γ) η συρροή εγκλημάτων.

Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ

Τα στάδια του εγκλήματος :

Αν το έγκλημα που τελείται , τελείται με υπαιτιότητα (άρθρο 27 του ΠΚ) δόλου, τότε θα πρέπει να διέρχεται από τα εξής στάδια :

α) Το εσωτερικό στάδιο:

Κατά το στάδιο αυτό, ο δράστης συλλαμβάνει την ιδέα του εγκλήματος και ακολουθεί η απόφαση τέλεσής του. Είναι γεγονός πως το συγκεκριμένο στάδιο δεν ενέχει κάποιο ενδιαφέρον για το Ποινικό Δίκαιο, όχι μόνο γιατί η απλή απόφαση δεν μπορεί να εξακριβωθεί, αλλά και γιατί δεν υπάρχει ακόμη εξωτερική πράξη με την έννοια του άρθρου 14 ΠΚ και ως εκ τούτου θα ήταν άτοπο και αντίθετο με την έννοια του κράτους δικαίου να επιχειρείται να τιμωρηθεί το φρόνημα του προσώπου (ο εσωτερικός κόσμος και οι ιδέες του).

β) Το στάδιο της προπαρασκευής του εγκλήματος:

Κατά το στάδιο αυτό, εκείνος που αποφάσισε τη διάπραξη του εγκλήματος μεριμνά για τα μέσα που θα καταστήσουν δυνατή ή θα διευκολύνουν την πραγμάτωσή του (π.χ. προμήθεια όπλου, συλλογή πληροφοριών για τις κινήσεις του θύματος κ.λπ.). Και αυτό το στάδιο δεν ενδιαφέρει κατά κανόνα το Ποινικό Δίκαιο, παρά μόνο κατ'εξαιρεση , σε ορισμένες περιπτώσεις που ο νόμος τιμωρεί τις προπαρασκευαστικές πράξεις πχ (211 ΠΚ).

γ) Το στάδιο της εκτέλεσης του εγκλήματος:

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει δύο φάσεις:

Η πρώτη φάση είναι: **α) η απόπειρα του εγκλήματος**, ενώ β) η δεύτερη φάση είναι το τελειωμένο έγκλημα, δηλαδή η πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης, που αποτελεί την τυπική τελείωση του εγκλήματος.

δ) Σε ορισμένα εγκλήματα, υπάρχει και ένα τελευταίο στάδιο, αυτό της «ουσιαστικής αποπεράτωσης του εγκλήματος».

Η έννοια και τα στοιχεία της απόπειρας

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από το άρθρο 42 ΠΚ, απόπειρα είναι η πράξη που επιχειρείται με το δόλο τέλεσης ορισμένου εγκλήματος (κακουργήματος ή πλημμελήματος) και περιέχει τουλάχιστον αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος, το οποίο, όμως δεν πραγματώνεται πλήρως.

Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, τα στοιχεία της απόπειρας είναι:

α) Η απόφαση (δόλος) τέλεσης κακουργήματος ή πλημμελήματος.

β) Η επιχείρηση πράξης που περιέχει τουλάχιστον αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος.

γ) Η μη πλήρης πραγμάτωση του εγκλήματος .

Πρόσφορη και απρόσφορη απόπειρα

A. Πρόσφορη απόπειρα, είναι η πράξη η οποία όχι μόνο με βάση την παράσταση των γεγονότων που είχε στο νου του ο δράστης, αλλά και αληθινά, μπορούσε, να οδηγήσει στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Η πρόσφορη απόπειρα προβλέπεται στο άρθρο 42 ΠΚ.

B. Απρόσφορη απόπειρα, είναι η πράξη που ναι μεν με βάση την παράσταση των γεγονότων που έχει στο νου του ο δράστης αποτελεί αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος, η οποία, όμως, αληθινά, είτε λόγω του αντικειμένου κατά του οποίου στρέφεται, είτε λόγω των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν από τον δράστη, αποκλείεται να οδηγήσει στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, δηλ. είναι λογικά απολύτως αδύνατη η τέλεση του εγκλήματος .

(α) Η απρόσφορη απόπειρα λόγω αντικειμένου

π.χ. ο Α πυροβολεί κατά του Β που νομίζει ότι κοιμάται, ενώ ο Β είναι ήδη νεκρός. Διαπράττει απρόσφορη απόπειρα ανθρωποκτονίας λόγω αντικειμένου.

(β) Η απρόσφορη απόπειρα λόγω μέσου

π.χ. ο Α πυροβολεί κατά του Β με άδαιο όπλο, ενώ νομίζει ότι το όπλο είναι γεμάτο. Διαπράττει απρόσφορη απόπειρα ανθρωποκτονίας λόγω μέσου.

Πεπερασμένη και μη πεπερασμένη απόπειρα

A. Πεπερασμένη (ή ολοκληρωμένη) είναι η απόπειρα όταν ο δράστης έπραξε καθετί που χρειαζόταν κατά το σχέδιό του για την πραγμάτωση του εγκλήματος, το εγκληματικό αποτέλεσμα, όμως, δεν πραγματοποιήθηκε.

Π.χ. ο Α επιδιώκοντας να φονεύσει τον Β, τον πυροβολεί και τον τραυματίζει. Ο Β τελικά δεν πεθαίνει.

Μη Πεπερασμένη (ή ανολοκληρώτη) είναι η απόπειρα όταν ο δράστης δεν έπραξε ακόμη καθετί που χρειαζόταν (κατά το σχέδιό του) για την

πραγμάτωση του εγκλήματος, αλλά πιστεύει ότι υπολείπονται και άλλες ενέργειες γι' αυτήν .

Π.χ. ο Γ χορηγεί δύο δόσεις δηλητηρίου στον Δ και απέχει από την χορήγηση της τρίτης θανατηφόρας δόσης.

Κριτήριο της διάκρισης είναι, επομένως, η υποκειμενική παράσταση του δράστη για την πράξη και όχι η αντικειμενική κατάσταση των πραγμάτων

B. Η παραπάνω διάκριση της απόπειρας έχει πρακτική σημασία στην εκούσια υπαναχώρηση (άρθρο 44). Η υπαναχώρηση στη μη πεπερασμένη απόπειρα έχει σαν **συνέπεια τη μη τιμώρηση του δράστη (άρθρο 44 § 1)**. Στην πεπερασμένη έχει σαν συνέπεια την επιβολή μειωμένης ποινής (επιβάλλεται η ποινή του άρθρου 83 μειωμένης κατά το μισό). Μόνο κατ' εξαίρεση το δικαστήριο μπορεί να κρίνει την πεπερασμένη απόπειρα ατιμώρητη εκτιμώντας ελεύθερα όλες τις περιστάσεις (άρθρο 44 § 3).

Έτσι, η νομική φύση της υπαναχώρησης από μη πεπερασμένη απόπειρα είναι ότι αποτελεί υποχρεωτικό προσωπικό λόγο απαλλαγής από την ποινή ενώ από πεπερασμένη απόπειρα είναι ότι αποτελεί κατ' αρχήν λόγο μείωσης της ποινής (υποχρεωτικό και προσωπικό), Κατ' εξαίρεση, δε, δυνητικό προσωπικό λόγω απαλλαγής από την ποινή» .

Η εκούσια υπαναχώρηση (άρθρο 44 ΠΚ) - Η πραγματική φύση της.

A. Μερικές φορές το ότι έχουμε απόπειρα και όχι τετελεσμένο έγκλημα, δεν οφείλεται στο ότι π.χ. ο δράστης αστόχησε ή το θύμα είχε γερή κράση και σώθηκε, αλλά οφείλεται στο ότι μετάνιωσε γι' αυτό που πάει να κάνει και εμποδίζει την επέλευση του αποτελέσματος ή παραλείπει να ολοκληρώσει το σχέδιό του. Τότε γίνεται λόγος για την «εκούσια υπαναχώρηση».

Εκούσια υπαναχώρηση, **είναι η συμπεριφορά του δράστη με την οποία αυτός «με δική του βούληση» και όχι από «εξωτερικά εμπόδια» είτε απέχει από την παραπέρα ενέργεια που απαιτείται για την εκτέλεση του εγκλήματος (στη μη πεπερασμένη απόπειρα), είτε παρεμποδίζει το εγκληματικό αποτέλεσμα που μπορεί να επέλθει από την ήδη αποπερατωθείσα ενέργειά του (στην πεπερασμένη απόπειρα).**

Έτσι, στην μη πεπερασμένη απόπειρα η υπαναχώρηση έχει μορφή παράλειψης, ενώ στην πεπερασμένη έχει μορφή ενέργειας.

Π.χ. ο κλέφτης τοποθετεί πάλι τα χρήματα στο χρηματοκιβώτιο, αποσυνδέει την καλωδίωση του εκρηκτικού μηχανισμού, παρεμποδίζει τον συναυτουργό του να πλήξει το θύμα, κ,λ.π.

α) Ο Α εισέρχεται στην ξένη κατοικία για να κλέψει, αλλά αλλάζει γνώμη από τις ικεσίες του άρρωστου και κατάκοιτου ιδιοκτήτη και φεύγει (αποχή από παραπέρα ενέργεια).

β) Ο Β ρίχνει τον Γ στη θάλασσα για να πνιγεί. Μετανιώνει, όμως, για την πράξη του, επειδή λυπάται τον Γ, πέφτει στη θάλασσα και τον σώζει.

Αν, όμως, τελικά επέλθει το αποτέλεσμα ο δράστης θα τιμωρηθεί για τετελεσμένο έγκλημα .

Δηλαδή, η εκούσια υπαναχώρηση εμφανίζεται σαν, με τη βούληση του δράστη, αποχή από κάθε παραπέρα ενέργεια στη μη πεπερασμένη απόπειρα, ενώ στην πεπερασμένη εμφανίζεται σαν, με τη βούληση του δράστη, παρακώλυση του αποτελέσματος το οποίο μπορεί να προκληθεί από την πράξη του, που βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, στο δρόμο προς το αποτέλεσμα .

Ειδικές και ενδιαφέρουσες περιπτώσεις απόπειρας

A. Η απόπειρα στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα (άρθρου 29):

Η απόπειρα στα γνήσια εγκλήματα εκ του αποτελέσματος υπάρχει όταν το βαρύτερο αποτέλεσμα που επιτείνει την ποινή, προκαλείται από την απόπειρα του βασικού.

Π.χ. ο Α προσπαθεί να βιάσει την Β, αλλά αποτυγχάνει. Από τη βία, όμως, που ασκήθηκε η Β πέθανε. Ο δράστης θα τιμωρηθεί σύμφωνα με το 42 παρ 3 του ΠΚ για απόπειρα θανατηφόρου βιασμού (άρθρο 336 παρ 3 ΠΚ) μειωμένη σύμφωνα με το άρθρο 83.

B. Η απόπειρα στα «τυπικά εγκλήματα».

Η απόπειρα κυρίως εμφανίζεται στα ουσιαστικά εγκλήματα (ή αποτελέσματος). Κατά την παλαιότερη άποψη, στα τυπικά εγκλήματα (συμπεριφοράς) η απόπειρα δεν ήταν νοητή.

Όμως όπως γίνεται σήμερα δεκτό, είναι λογικά δυνατή και τιμωρητή η απόπειρα και στα τυπικά εγκλήματα . Εδώ όμως θα πρέπει να διακρίνουμε: Σε ορισμένα τυπικά εγκλήματα που τελούνται στιγμιαία από την φύση του πράγματος δεν είναι δυνατή η απόπειρα, π.χ. στην περίπτωση προφορικής εξύβρισης που ολοκληρώνεται αμέσως με την εκστόμισή της δεν είναι δυνατή η απόπειρα.

Σε άλλα, όμως, τυπικά εγκλήματα που έχουν κάποια διάρκεια ή είναι σύνθετη πράξη είναι δυνατή η απόπειρα (π.χ. διγαμία, έργω εξύβριση, πλαστογραφία . Έτσι, στο τυπικό έγκλημα της διγαμίας (άρθρο 356) ο δράστης θα τιμωρηθεί για απόπειρα διγαμίας αν για κάποιο λόγο διακοπεί η τελετή .

Πρακτική σημασία έχει η παραπάνω προβληματική στο έγκλημα της ψευδορκίας που είναι τετελεσμένη με την ολοκλήρωση της ψευδούς κατάθεσης και όχι με το πρώτο ψέμα. Η ολοκλήρωση επέρχεται όταν ο δικαστής δηλώσει ότι δεν αναμένει να ακούσει τίποτε άλλο και ο καταθέτων έχει ολοκληρώσει την κατάθεσή του για την οποία αναλαμβάνει ευθύνη. Μέχρι της ολοκλήρωσής της υπάρχει απόπειρα ψευδορκίας .

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

A) Πολλές φορές ο δράστης δεν τελεί μόνος του το έγκλημα, αλλά συμμετέχουν περισσότερα πρόσωπα.

Οι μορφές συμμετοχής είναι: 1) **Η άμεση αυτουργία**, 2) **η έμμεση αυτουργία**, 3) **η συναυτουργία**, οι οποίες αποτελούν μορφές αυτουργίας, δηλαδή συμμετοχής σε «ίδιο έγκλημα»,

και 4) **η ηθική αυτουργία, η δράση του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού (άρθρ 46 παρ 2) agent provocateur και 5) η συνέργεια(άρθρ. 47 ΠΚ), οι οποίες αποτελούν μορφές συμμετοχής σε «αλλότριο έγκλημα» .**

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Η άμεση αυτουργία

A. Άμεσος αυτουργός είναι εκείνος που εκτελεί την αξιόποινη πράξη. Π.χ. ο A φονεύει τον B. Ο A είναι άμεσος αυτουργός ανθρωποκτονίας με πρόθεση (άρθρο 299 ΠΚ).

Ο άμεσος (φυσικός) αυτουργός, επειδή μόνος πραγματώνει την αξιόποινη πράξη, λέγεται **και μοναυτουργός** . Άμεσος αυτουργός, θωρείται και εκείνος που προκαλεί το εγκληματικό αποτέλεσμα με κάποιον άλλον άνθρωπο, που

τον χρησιμοποιεί σαν μηχανικό μέσο που δεν έχει βούληση, δηλαδή που δεν ενεργεί εκούσια και, επομένως, η συμπεριφορά του δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σαν «πράξη» με την έννοια του άρθρου 14 .

Π.χ. ο Α σπρώχνει τον Β με αποτέλεσμα ο τελευταίος να πέσει πάνω στον Γ και να τον τραυματίσει. Ο Α είναι άμεσος αυτουργός σωματικής βλάβης, ενώ ο Β δεν έχει καμία ευθύνη.

Η έμμεση αυτουργία.

Προϋπόθεση της έμμεσης αυτουργίας είναι ότι η πράξη του οργάνου δεν είναι (τελειωτικά) άδικη (με την έννοια του άρθρου 14 ΠΚ), γιατί αν είναι άδικη θα υπάρχει ηθική αυτουργία ή συνέργεια και όχι έμμεση αυτουργία

Έμμεσος αυτουργός, είναι εκείνος που τελεί έγκλημα με την πράξη άλλου ανθρώπου, **τον οποίο χρησιμοποιεί σαν όργανό του για την εξυπηρέτηση του εγκληματικού του σκοπού .**

Δηλαδή, ο έμμεσος αυτουργός, τελεί την πράξη όχι ιδιοχείρως, αλλά μέσω της πράξης άλλου που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αυτουργός.

Η συναυτουργία

Α. Κατά το άρθρο 45 ΠΚ, συναυτουργός είναι εκείνος που από κοινού με κάποιον άλλον εκτελεί πράξη που πληροί την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος .

Β. Απαραίτητες προϋποθέσεις της συναυτουργίας είναι:

η συνεκτέλεση (αντικειμενικό στοιχείο) και η **συναπόφαση** (υποκειμενικό στοιχείο) .

α) Στη συνεκτέλεση, συναυτουργοί μπορούν να είναι μόνο εκείνοι που είτε εκτέλεσαν μαζί από την αρχή μέχρι το τέλος το σύνολο της εγκληματικής πράξης , είτε **εκτέλεσαν κάθε ένας ένα μέρος της εγκληματικής πράξης, κατανέμοντας με συμφωνία μεταξύ τους το εγκληματικό έργο (ουσιαστική συναυτουργία ή συναυτουργία με κατανομή εργασίας).**

Π.χ. ο Α ανοίγει το χρηματοκιβώτιο και ο Γ αφαιρεί τα χρήματα.

Συναυτουργία σε κλοπή υπάρχει όμως και όταν ο ένας διαρρηγνύει την πόρτα του ξένου σπιτιού και ο άλλος αφαιρεί τα χρήματα από την κρύπτη τους, γιατί και οι δύο τελούν πράξη αντικειμενικής υπόστασης .

Στα πολύπρακτα και στα σύνθετα σε στενή έννοια εγκλήματα έχουμε συναυτουργία με κατανομή εργασίας, όταν ο ένας των συναυτουργών τελεί τη μία πράξη στα πολύπρακτα ή το ένα έγκλημα στα σύνθετα σε στενή έννοια εγκλήματα και ο άλλος αντίστοιχα την άλλη πράξη ή το άλλο έγκλημα.

Π.χ. α) στο πολύπρακτο έγκλημα του βιασμού, ο Α ασκεί σωματική βία κατά της Β, ενώ ο Γ τελεί την γενετήσια πράξη.

Οι Α και Γ είναι συναυτουργοί βιασμού (άρθρο 336).

β) Στο σύνθετο σε στενή έννοια έγκλημα της ληστείας, ο Ε ασκεί σωματική βία κατά του Ζ και ο Η αφαιρεί τα χρήματά του.

Οι Ε και Η είναι συναυτουργοί ληστείας (άρθρο 380) .

Στις παραπάνω περιπτώσεις έχουμε συναυτουργία **με ποιοτική** κατανομή εργασίας.

Στην περίπτωση, όμως, που οι Α και Β ρίχνουν στο φαγητό του Γ ανεπαρκή δόση δηλητηρίου ο καθένας, οι δόσεις αυτές, όμως, σε συγκλίνουσα δραστηριότητά τους προκαλούν τον θάνατο Γ, τότε έχουμε συναυτουργία **με ποσοτική κατανομή εργασίας** .

β) Η συναπόφαση: είναι **ο κοινός δόλος των συναυτουργών**. Στο πρόσωπο κάθε συναυτουργού πρέπει να συντρέχει διπλός δόλος δηλαδή, οι συναυτουργοί πρέπει αφενός να θέλουν ή έστω να αποδέχονται την πραγμάτωση του εγκλήματος, αλλά και την «από κοινού» συνεκτέλεσή του .

Επίσης, πρέπει στον κάθε συναυτουργό να υπάρχει και η γνώση του διπλού δόλου του άλλου.

Το χρονικό πλαίσιο της συναπόφασης:

Η συναπόφαση μπορεί να ληφθεί είτε πριν την τέλεση της πράξης (αρχική συναυτουργία) είτε κατά τη στιγμή της τέλεσής της («τυχαία ή ευκαιριακή συναυτουργία»).

Π.χ. οι Α και Β επιτίθενται κατά του Γ συγχρόνως και τον τραυματίζουν επειδή τους εξύβρισε χωρίς κοινή προαπόφαση. Η συναπόφαση δημιουργήθηκε κατά τη στιγμή τέλεσης της πράξης.

Η παραουτοργία

Για να υπάρχει συναουτοργία απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνδρομή του στοιχείου της συναπόφασης (κοινού δόλου). Όταν υφίστανται τυχαία συνεκτέλεση χωρίς όμως το στοιχείο της συναπόφασης γίνεται λόγος για παραουτοργία.

Προσοχή : Η παραουτοργία δεν αποτελεί συμμετοχική δράση

ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΣΤΕΝΗ ΕΝΝΟΙΑ

Η ηθική αυουτοργία

A. Κατά το άρθρο 46 § 1 ΠΚ, ηθικός αυουτοργός είναι εκείνος που προκάλεσε με πρόθεση σε κάποιον άλλον την απόφαση να εκτελέσει την άδικη πράξη που διαπράχθηκε.

B. Η αντικειμενική υπόσταση της ηθικής αυουτοργίας

α) Η αντικειμενική υπόσταση της ηθικής αυουτοργίας περιλαμβάνει την **πρόκληση της απόφασης** στον αυουτοργό αλλά και ένα παραπέρα αποτέλεσμα δηλ. την τέλεση μίας πράξης που πληροί την ειδική υπόσταση ενός εγκλήματος και είναι τελειωτικά άδικη και η οποία συνιστά τουλάχιστον απόπειρα εγκλήματος . **Η πρόκληση απόφασης μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε τρόπο** (π.χ. απειλή, υπόσχεση, αμοιβή, υποδαύλιση παθών ή μίσους πολιτικού, φυλετικού, θρησκευτικού κ.λπ.). Ο ηθικός αυουτοργός πρέπει όμως, να κατευθύνεται στην πρόκληση της απόφασης να τελεστεί ορισμένη άδικη πράξη και δεν αρκεί συμπεριφορά που αποτελεί απλά υποδαύλιση των εγκληματικών ροπών του δράστη (π.χ. «βρες λεφτά με κάθε τρόπο νόμιμο ή παράνομο»), ή υπόδειξη ευκαιρίας ή πληροφόρηση για τη δυνατότητα τέλεσης εγκλήματος ή υπερνίκησης δυσκολιών με εγκληματικό τρόπο.

Σε περίπτωση που ο ηθικός αυουτοργός επηρέασε και τροποποίησε την ήδη ειλημμένη απόφαση του αυουτοργού να τελέσει έγκλημα τότε:

αα) Αν ο ηθικός αυτουργός προκάλεσε στον αυτουργό την απόφαση να τελέσει ένα τελείως διαφορετικό έγκλημα (π.χ. αντί για απάτη, σωματική βλάβη) υπάρχει ηθική αυτουργία, γιατί η ειλημμένη απόφαση του αυτουργού αφορούσε άλλη πράξη απ' αυτή που τελικά διαπράχθηκε.

Αν όμως ο ηθικός αυτουργός παρακινεί τον αυτουργό να προσβάλει τελικά μικρότερης σημασίας έννομο αγαθό απ' ό,τι είχε αποφασίσει (π.χ. αντί σωματικής βλάβης τον πείθει να τελέσει φθορά ιδιοκτησίας)

Αν μεν η κύρια πράξη στρέφεται κατά διαφορετικού φορέα του εννόμου αγαθού (π.χ. ο δράστης αντί να τραυματίσει τον Α πείθεται να καταστρέψει ιδιοκτησία του Β) τότε υπάρχει ευθύνη για ηθική αυτουργία στην πράξη που τελέστηκε. Αν όμως η κύρια πράξη στρέφεται κατά του ίδιου φορέα του έννομου αγαθού μπορεί να έχουμε πρόκληση απόφασης να τελεστεί ελαφρότερη πράξη, η οποία δεν αποτελεί ηθική αυτουργία (π.χ. πείθω τον Α να τραυματίσει τον Β αντί να τον φονεύσει).

Αν η παρέμβαση του πείθοντα έχει σκοπό την ευχερέστερη (ήτοι την ευκολότερη) τέλεση της πράξης, υπάρχει ευθύνη για ηθική αυτουργία (π.χ. ο Α πείθει τον Β να τελέσει κλοπή κατά του Γ αντί απάτης που είχε αποφασίσει ώστε να μη γίνει αντιληπτός).

ββ) Αν ο παρακινών έπεισε τον αυτουργό να τελέσει το έγκλημα υπό διαφορετικές περιστάσεις, (τόπου, χρόνου, μέσο) π.χ. πείθει τον αυτουργό να τελέσει την πράξη που αποφάσισε νύχτα και όχι μέρα όπως είχε σχεδιάσει, τότε υπάρχει ευθύνη μόνο για απλή συνέργεια . **Αν όμως η μεταβολή των περιστάσεων θεμελιώνει αυτοτελές άδικο και δεν αποτελεί απλά τροποποίηση της εξωτερικής εμφάνισης του αποφασισθέντος εγκλήματος υπάρχει ηθική αυτουργία. Π.χ. ο Α πείθει τον Β να σκοτώσει τον Γ σήμερα και όχι μετά 5 ημέρες όπως είχε ο Β αποφασίσει. Η συντόμευση του χρόνου της ζωής του έχει αυτοτελές άδικο . Ο Α είναι ηθικός αυτουργός.**

γγ) Αν μεταβάλλεται το υλικό αντικείμενο της κύριας πράξης, αν μεν πρόκειται για προσωποπαγή έννομα αγαθά υπάρχει ηθική αυτουργία (π.χ. ο Α πείθει τον Β να σκοτώσει τον Δ αντί του Γ που είχε αποφασίσει), αν όμως πρόκειται για μη προσωποπαγή αγαθά τότε υπάρχει απλή συνέργεια (π.χ. ο Α πείθει τον Β, αντί να κλέψει χρήματα από το σπίτι του Γ, όπως είχε αποφασίσει, να του κλέψει το αυτοκίνητο)

γ) το στοιχείο του «άλλου» κατ άρθρον 46 ΠΚ

Ο «άλλος» στον οποίο παράγεται η απόφαση και αποτελεί το αντικείμενο του δόλου του ηθικού αυτουργού, πρέπει να είναι είτε ατομικά ορισμένος είτε να ανήκει σε ένα περιορισμένο σύνολο προσώπων (π.χ. όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται σε μια κλειστή αίθουσα με συγκεκριμένους προσκεκλημένους ή σ' ένα δωμάτιο). Διαφορετικά δεν θα έχουμε ηθική αυτουργία, αλλά το έγκλημα του άρθρου 184 ΠΚ (π.χ. όταν ο δράστης αποτίνεται δημόσια σ' ένα γήπεδο ή σε μια πλατεία ή σ' ένα χώρο με ελεύθερη είσοδο ή μέσω τηλεόρασης, ραδιοφώνου, τύπου βιβλίων, προκηρύξεων σε αόριστο αριθμό προσώπων, τα οποία προκαλεί ή διεγείρει να διαπράξουν κακούργημα ή πλημμέλημα) .

δ) Η συγκεκριμένη άδικη πράξη – το συγκεκριμένο έγκλημα

Ο ηθικός αυτουργός πρέπει να έχει πρόθεση για την εκτέλεση της συγκεκριμένης άδικης πράξης που προκαλεί την εκτέλεσή της και εκτελεί ο φυσικός αυτουργός. Αυτή είναι το αντικείμενο του δόλου του. Για την ύπαρξη ηθικής αυτουργίας δεν απαιτείται ο ηθικός αυτουργός να υποδείξει στον αυτουργό και το σχέδιο δράσης του και να εξειδικεύεται η κύρια πράξη ως προς όλες τις λεπτομέρειες της. Ο ηθικός αυτουργός πρέπει, όμως, κατά μία γνώμη , να προσδιορίζει : α) την ειδική υπόσταση του εγκλήματος που θα τελέσει ο φυσικός αυτουργός (π.χ. ληστεία, κλοπή, ανθρωποκτονία).

Η εκούσια υπαναχώρηση του ηθικού αυτουργού

Η εκούσια υπαναχώρηση του άρθρου 44 ΠΚ εφαρμόζεται και για το ηθικό αυτουργό. Αν αυτός επέμβει και εμποδίσει την ολοκλήρωση του εγκλήματος του φυσικού αυτουργού υπάρχει υπαναχώρηση από πεπερασμένη απόπειρα κατά το άρθρο 44 παρ 3 και παρ 4 ΠΚ

Agent Provocateur .

A. Ορίζεται στο άρθρο **46 § 2 ΠΚ**.

Διαφορά προβοκάτορα ηθικού αυτουργού με ηθικό αυτουργό

Ενώ ο δόλος του ηθικού αυτουργού κατευθύνεται στην πραγμάτωση του εγκλήματος, δηλαδή είναι δόλος τέλεσης, ο δόλος του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού είναι δόλος απόπειρας ή τιμωρητής προπαρασκευαστικής πράξης.

Γ. Η Τιμώρηση του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού.

Τιμωρείται με την ποινή του αυτουργού μειωμένη στο ήμισυ. Τιμωρείται, δε, για τον ίδιο λόγο που τιμωρείται και ο ηθικός αυτουργός. Και αυτός εμπλέκει στο έγκλημα τον παρακινούμενο, κάνοντας τον εγκληματία. Είναι δε απαράδεκτό να θέλει να καταπολεμήσει το έγκλημα με τη δημιουργία εγκληματιών .

Για το αν πρέπει να τιμωρηθεί και ο παρακινήθεις υπάρχει διχογνωμία.

Πιο ορθή, είναι η άποψη ότι ευθύνη για το έγκλημα που τέλεσε (απόπειρα ή προπαρασκευαστική πράξη) έχει και ο παρακινήθεις.

Αν, όμως ο αυτουργός παρακινήθηκε από το Κράτος (άμεσα ή έμμεσα) δηλ. από όργανα του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης (αστυνομικούς, δικαστικούς λειτουργούς, κ.λ.π.) από τα οποία και παγιδεύτηκε.

Η συνέργεια (αρθρ. 47 ΠΚ)

Συνέργεια είναι η με πρόθεση παροχή συνδρομής στον αυτουργό της κύριας πράξης. Συνδρομή, δε, είναι η ενέργεια ή παράλειψη, που κατευθύνεται τουλάχιστον αντικειμενικά, και συμβάλλει στην υπέρβαση μίας δυσχέρειας αναφορικά με την εκτέλεση του εγκλήματος από τον αυτουργό.

Προσοχή: Αν ο αυτουργός δεν έκανε χρήση της βοήθειας που του προσφέρθηκε, δεν υπάρχει ευθύνη για συνέργεια , αφού δεν τιμωρείται η απόπειρα (άμεσης ή απλής) συνέργειας. (Π.χ. δεν έκανε χρήση του όπλου που του δόθηκε).

Η διαφορά της συνέργειας από τη συναυτουργία είναι ότι ο συναυτουργός προβαίνει σε πράξη εκτέλεσης του εγκλήματος ενώ ο συνεργός τελεί πράξη βοηθητική του εγκλήματος .

β) Η συνδρομή: μπορεί να είναι «**υλική**», δηλαδή παροχή διευκολύνσεων για υπερνίκηση υλικών εμποδίων ή πρακτικά χρήσιμων υπηρεσιών στον αυτουργό (π.χ. η υπηρεσία του τσιλιαδόρου, η προμήθεια του όπλου του εγκλήματος) ή «**ψυχική**» (π.χ. προτροπές ή συμβουλές που εξουδετερώνουν τους δισταγμούς του δράστη, ενθάρρυνση και ηθική ενίσχυση του δράστη, όπως όταν δίδεται υπόσχεση στον αυτουργό ότι θα συγκαλυφθεί η πράξη του με εξάλειψη των ιχνών της).

Ο βαθμός εξάρτησης της συμμετοχικής δράσης (άρθρο 48 ΠΚ)

A. Η ηθική αυτουργία και η συνέργεια είναι παρεπόμενες ή δευτερεύουσες μορφές εμφάνισης του εγκλήματος, γιατί για να υπάρξουν πρέπει να υπάρχει και η πράξη του αυτουργού .

Ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις - Εγκλήματα καθήκοντος

α) Το άρθρο 49 ΠΚ ρυθμίζει το ζήτημα της επίδρασης των ιδιαίτερων ιδιοτήτων ή σχέσεων που υπάρχουν στο πρόσωπο ενός συμμετόχου στην ποινική ευθύνη των υπολοίπων και προβλέπει δύο περιπτώσεις:

α) εκείνη που οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις **θεμελιώνουν το αξιόποιο, πράγμα το οποίο συμβαίνει στα γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα (άρθρο 49 § 1)** και

β) εκείνη που οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή άλλες περιστάσεις απλώς επαυξάνουν ή μειώνουν ή αποκλείουν την ποινή, πράγμα που συμβαίνει (επαύξηση ή μείωση) στα μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα και στις παραλλαγές των βασικών εγκλημάτων (άρθρο 49 § 2).

Ειδικότερα:

Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 49 που αφορά **τα γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα και ειδικότερα σε μια υποκατηγορία τους που λέγονται εγκλήματα καθήκοντος**, δηλ εκείνα που τιμωρούνται γιατί ο δράστης δείχνει ασυνεπής προς τις ειδικές αξιώσεις, υποχρεώσεις του κοινωνικού ρόλου του , (όπως συμβαίνει π.χ, στα γνήσια εγκλήματα περί την υπηρεσία) ορίζεται ότι όπου ο νόμος απαιτεί για το αξιόποιο ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις, αν αυτές υπάρχουν μόνο σ' εκείνον που πράττει (δηλαδή στο φυσικό αυτουργό), **ο ηθικός αυτουργός και ο άμεσος συνεργός, μπορούν να τιμωρηθούν με ποινή ελαττωμένη κατά το άρθρο 83.** (Π.χ. ο Α πείθει το δημόσιο υπάλληλο Β να τελέσει ψευδή βεβαίωση (άρθρο 242 § 1). Ο Α μπορεί να τιμωρηθεί για ηθική αυτουργία με ελαττωμένη ποινή). Αν, υπάρχει (η ιδιαίτερη ιδιότητα), **μόνο στον ηθικό αυτουργό, άμεσο και απλό σύνεργό, τότε αυτοί τιμωρούνται σαν έμμεσοι αυτουργοί και εκείνος που έπραξε σαν άμεσος (αναγκαίος) συνεργός. Και είναι άμεσος συνεργός γιατί χωρίς αυτόν δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος .**

Κατά τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 49, ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή άλλες περιστάσεις που επαυξάνουν ή μειώνουν ή αποκλείουν την ποινή, λαμβάνονται υπόψη μόνο ως προς εκείνον το συμμετόχο στον οποίο υπάρχουν, δηλαδή ωφελούν ή βλάπτουν τους συμμετόχους που έχουν τις ιδιαίτερες αυτές ιδιότητες. Π.χ.: α) αν ο Α πείσει τη Β να σκοτώσει το παιδί της, που γέννησε προ ολίγου, ο Α θα τιμωρηθεί για ηθική αυτουργία σε

ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρο 299) και η Β για φυσική αυτουργία σε παιδοκτονία (που είναι μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα, άρθρο 303).

Το άρθρο 49 § 2 εφαρμόζεται και αν ακόμη ο συμμετοχος γνωρίζει ότι οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις συντρέχουν στον άλλο συμμετοχο. Π.χ. ο απλός συνεργός σε κλοπή η οποία για τον αυτουργό είναι κακουρηγηματική, επειδή τελεί κλοπές κατ' επάγγελμα θα τιμωρηθεί για συνέργεια σε πλημμεληματική κλοπή έστω και αν γνωρίζει ότι η επιβαρυντική περίσταση της κατ' επάγγελμα τέλεσης συντρέχει στον αυτουργό.

Οι μορφές της συρροής εγκλημάτων

A. Η αληθινή συρροή εγκλημάτων

α) Αληθινή συρροή εγκλημάτων, είναι η από το δράστη τέλεση περισσότερων εγκλημάτων. Με την αληθινή συρροή ασχολούνται τα άρθρα **94 επ. ΠΚ**. Η αληθινή συρροή εγκλημάτων διακρίνεται:

(αα) Σε κατ' ιδέαν (ή τυπική) συρροή εγκλημάτων, η οποία υπάρχει όταν ο δράστης διαπράττει περισσότερα εγκλήματα με **μία** πράξη και σε

(αβ) πραγματική (ή υλική) συρροή εγκλημάτων, η οποία υπάρχει όταν ο δράστης διαπράττει περισσότερα εγκλήματα με περισσότερες πράξεις.

Π.χ.: ο Α με μία χειροβομβίδα φονεύει δέκα άτομα. Ο δράστης εδώ με μία πράξη τέλεσε δέκα ανθρωποκτονίες με πρόθεση (**κατ' ιδέα συρροή εγκλημάτων**). Ο Β πυροβολεί τον Γ και τον φονεύει. Προκαλεί δε και στον Δ βαριά σωματική βλάβη. Ο δράστης τέλεσε με δύο πράξεις δύο εγκλήματα, δηλαδή μία ανθρωποκτονία με πρόθεση και μία βαριά σωματική βλάβη **πραγματική συρροή εγκλημάτων**).

Κατ' αρχήν, το κριτήριο για την ύπαρξη κατ' ιδέαν συρροής είναι η **πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης, δηλ. χωρίς αμφιβολία, κατ' ιδέα συρροή υπάρχει όταν με μια πράξη πραγματώνεται στο ακέραιο η αντικειμενική υπόσταση περισσότερων εγκλημάτων** όπως στο παραπάνω παράδειγμα της χειροβομβίδας.

B. Η φαινομενική συρροή εγκλημάτων ή (συρροή νόμων)

α) Φαινομενική συρροή εγκλημάτων ή συρροή νόμων, υπάρχει όταν η πράξη του δράστη πληροί μεν την ειδική υπόσταση περισσότερων εγκλημάτων υπό την έννοια πως η εγκληματική δραστηριότητά του, προβλέπεται και τιμωρείται από περισσότερους από έναν ποινικούς νόμους, εφαρμόζεται, όμως, τελικά μόνο ένας νόμος, γιατί ο νόμος που εφαρμόζεται κάθε φορά αποκλείει τους άλλους για διάφορους λόγους νομικής φύσης.

Ο νόμος που τελικά εφαρμόζεται, καλύπτει και την ποινική απαξία των λοιπών και με την υποχώρηση των άλλων διατάξεων αποφεύγεται η διπλή απαξιολόγηση και επομένως, η διπλή τιμώρηση της πράξης.

Οι μορφές της φαινομενικής συρροής που μπορούν να εμφανισθούν, υπάγονται σε τρεις κατηγορίες: α) **ειδικότητα**, β) **επικουρικότητα** και γ) **απορρόφηση**.

Ειδικότητα, μεταξύ δύο ποινικών διατάξεων υπάρχει όταν η μία απ' αυτές περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της ειδικής υπόστασης ενός εγκλήματος που προβλέπονται από την άλλη και τουλάχιστον ένα ακόμη. Η σχέση ειδικότητας είναι επομένως, σχέση λογική (υπαλληλίας).

Επικουρικότητα, υπάρχει όταν μια διάταξη έναντι μιας άλλης αυστηρότερης είναι επικουρική, δηλ. εφαρμόζεται όταν δεν μπορεί να εφαρμοστεί η αυστηρότερη (κύρια) διάταξη. Είναι σχέση ηπιότερης προς βαρύτερη διάταξη, δηλ. είναι σχέση αξιολογική που δικαιολογείται από τη διαφορά βαρύτητας των πράξεων .

Απορρόφηση, υπάρχει όταν μια διάταξη υποχωρεί έναντι μιας άλλης, επειδή η απαξία του εγκλήματος που προβλέπει η πρώτη καλύπτεται από την απαξία του εγκλήματος που προβλέπει η άλλη. Η απορρόφηση δεν προβλέπεται στο νόμο όπως η επικουρικότητα αλλά

είναι δημιούργημα της νομολογίας και αποτέλεσμα αξιολογήσεων με βάση την απαγόρευση της διπλής απαξιολόγησης του αδίκου που πραγμάτωσε ο δράστης και της διπλής τιμώρησής του.

β) Η διαφορά της φαινομενικής με την αληθινή συρροή εγκλημάτων είναι ότι ενώ στην αληθινή συρροή εφαρμόζονται όλοι οι νόμοι που προσβάλλει ο δράστης, δηλαδή, ο δράστης διώκεται και τιμωρείται για περισσότερα εγκλήματα, στη φαινομενική συρροή εφαρμόζεται μόνο ένας, δηλαδή ο δράστης διώκεται και τιμωρείται για ένα έγκλημα. Το ότι τέλεσε πολλά εγκλήματα είναι φαινομενικό.

Όπως η αληθινή συρροή εγκλημάτων, έτσι και η φαινομενική διακρίνεται σε πραγματική και κατ' ιδέα συρροή.

**Ζητήματα που θα πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερος για τις εξετάσεις ,
ιδίως μετά τις αλλαγές που επέφερε ο 5090/24.**

Έγκληση: (αρθρ.114-117 ΠΚ).

Ο κανόνας διώξεως των περισσότερων εγκλημάτων στο ποινικό δίκαιο είναι αυτός που κατοχυρώνεται στο άρθρο 37 ΚΠΔ ήτοι αυτός της αυτεπάγγελτης διώξης. Ωστόσο ορισμένα εγκλήματα αν ρητά το επιβάλλει ο νόμος διώκονται μόνο ύστερα από σχετική έγκληση του παθόντος. Η έγκληση ενέχει και στοιχεία ουσιαστικού ποινικού δικαίου αφού εμπεριέχεται στα άρθρα 114-117 ΠΚ αλλά και δικονομικού δικαίου αφού παρομοίως εμπεριέχεται στα άρθρα 51 επ. του ΚΠΔ.

Ειδικότερα με το Ν5090/24 προστίθεται και τρίτη παράγραφος στο άρθρο 14 ΠΚ σύμφωνα με την οποία αν υφίστανται έγκλημα εις βάρος του ελληνικού δημοσίου με τη στενή αλλά και με την ευρεία έννοια (ήτοι ακόμα και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή Ο.Τ.Α) τότε υποχρεωτικά ανεξαρτήτως εγκλήματος η δίωξη θα είναι αυτεπάγγελτη.

Κατά το άρθρο 115 ΠΚ έγκληση νομιμοποιείται να ασκήσει «ο άμεσα παθών» του εγκλήματος ενώ αν είναι κάτω των 13 ετών αυτός την ασκεί ο νόμιμος αντιπρόσωπός του. Αν είναι σε ηλικία μεταξύ 13^{ων} και 18 ετών τότε δικαίωμα ασκήσεως τόσο ο άμεσα παθών όσο και νόμιμος αντιπρόσωπός του.

Κατά το 116 ΠΚ κατοχυρώνεται το αδιαίρετο της εγκλήσεως.

Ιδιαίτερη προσοχή στην «ανάκληση της έγκλησης» η οποία εμπεριέχεται τόσο στο 117 ΠΚ όσο και στο άρθρο 55 του ΚΠΔ. Η ανάκληση μπορεί να γίνει είτε εγγράφως από τον ίδιο τον παθόντα ή με ειδικό πληρεξούσιο στην προδικασία αλλά μπορεί να λάβει χώρα και στην κύρια διαδικασία ακόμα και προφορικά και μέχρι τη δημοσίευση της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου(αρθρ. 55 παρ 2 ΚΠΔ), ενώ αν η ανάκληση λάβει χώρα σε μεταγενέστερο του ως άνω χρόνου είναι απαράδεκτη.

Παραγραφή: (αρθρ.111-113 ΠΚ): Αποτελεί λόγο εξάλειψης του αξιοποιίου και δικονομικά μπορεί να προβληθεί ως αυτοτελής ισχυρισμός.

Κατά το 111 ΠΚ τα κακουργήματα παραγράφονται μετά από δεκαπέντε χρόνια από την τέλεσή τους εκτός και αν αποτελούν κακουργήματα επί των οποίων απειλείται η ποινή της ισοβίου καθείρξεως οπότε στην περίπτωση αυτή η παραγραφή είναι εικοσαετής. Τα πλημμελήματα παραγράφονται πάντοτε πέντε χρόνια από την τέλεσή τους. Η έναρξη του χρόνου παραγραφής αρχίζει από την ημέρα τελέσεως της πράξης (αρθρ. 112 ΠΚ).

Αναστολή Παραγραφής: Αναστέλλεται υποχρεωτικά ο χρόνος παραγραφής με την άσκηση της ποινικής δίωξης και όσο διαρκεί η κύρια διαδικασία. Η αναστολή όμως αυτή είναι απολύτως συγκεκριμένη. Ειδικότερα αν επρόκειτο για κακούργημα η αναστολή είναι 5ετής ενώ αν αφορά πλημμέλημα είναι 3ετής.

Ιδιαίτερη προσοχή στην παρ 4 του 113 που έχει ειδική μνεία για τα θύματα στην περίπτωση που είναι ανήλικα. Κατά ρητή επιταγή του νόμου «η προθεσμία της παραγραφής των κακουργημάτων που στρέφονται κατά ανηλικού αρχίζει από την ενηλικίωση του θύματος», ενώ «η προθεσμία της παραγραφής των εγκλημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 323 Α (εμπορία Ανθρώπων) , 324 (Αρπαγή Ανηλίκων)όταν αυτά στρέφονται κατά ανηλικού , αρχίζει ένα έτος από την ενηλικίωση του θύματος, εφόσον πρόκειται για πλημμέλημα και τρία έτη μετά την ενηλικίωση του εφόσον πρόκειται για κακούργημα».

Καλή επιτυχία!

Προυσανίδης Λουκάς
Δικηγόρος Αθηνών (LL.M)
Γ.Γ Ένωσης Ποινικολόγων και
Μαχόμενων Δικηγόρων

